

נוסח לא מתוקן

פרוטוקול מס' 240

מישיבת ועדת הכספים

יום ה', כ"ח בטבת, התשמ"ו - 9.1.1986 - שעה 10.00 - בתל-אביב

נ כ ח ו

חברי הוועדה:

י' כהן - מ"מ היו"ר
א' אבוחצירא
י' ז' אמיר
י' ארידור
י' ארצי
פ' גרופר
א' ורדיגר
ע' עלי
ש' עמר
י' צבן
ח' רמון
א' שלום
ג' שפט
ד' תיכון

מוזמנים:

י' פורר - מנכ"ל משרד התעשייה והמסחר
ד' ברודט, מ' אביאור, י' לוי,
גב' צ' דורי - משרד התעשייה והמסחר
א' אורן - ראש מנה"ר, משרד הבטחון
ז' שלו, י' אסיה - התאחדות התעשיינים
ע' מאיר, א' הר - איגוד התעשיות האלקטרוניקה

מזכיר הוועדה:
יועצת כלכלית:
קצרנית:

א' קרשנר
ס' אלחנני
א' דגני

סדר-היום:

הצעות לסדר היום

המשבר בענף האלקטרוניקה

760

(נתקבל ביום 14.1.86)

הצעות לסדר היום

מ"מ היו"ר י' כהן:

אני פותח את הישיבה.

הצעה לסדר לחבר הכנסת צבן.

י' צבן:

שמענו את הודעת הממשלה בדבר השוואת התנאים הכלכליים של ישובי צפון לאלה של ההתנחלויות ביהודה ושומרון. אני חושב שכדאי שנשמע מהממשלה למה הכוונה, כי הרושם היה שמדובר רק או בעיקר בתנאים של השקעות, בעידוד השקעות, ואם זה לא כך מן הראוי שנשמע פרטים נוספים. אבל אני רוצה לומר כי לפי הנתונים שיש בידי יש כיום העדפה בולטת בהקצבות לישובים ביהודה ושומרון בעיקר על ידי משרדים שבראשם עומדים שרים מהליכוד או מהשותפים לליכוד לעומת הקצבות לישובים לא רק בצפון אלא בכלל לערי הפיתוח. יש לי נתונים על הקצבות של משרד הפנים וכדומה, ואני מבקש שנקיים בדיקה של ההקצבות האלה.

שנית, ההצהרה הזו טומנת בחובה עדות די מדהימה. אני מניח שהממשלה איננה מתכוונת לתת לעיירות פיתוח שאינן בצפון את אותו מעמד שיש לעיירות פיתוח בצפון. יעדיפו בוודאי את שלומי על אופקים ואת קרית שמונה על שדרות. אם בהודעת הממשלה משווים את המעמד של קרית שמונה ושלומי לזה של ההתנחלויות ביהודה ושומרון, בזה מודה הממשלה שלעיירות פיתוח בארץ היא נותנת פחות מאשר לישובים ביהודה ושומרון. זוהי פעם ראשונה שהממשלה מכריזה על כך בגלוי.

אני מבקש שנבדוק את הסוגיה הזו על כל היבטיה, גם מנקודת הראות של המשרדים הכלכליים וגם מנקודת הראות של משרדי הרווחה והשירותים, כולל משרד הפנים.

לקראת הדיון בסעיף הבא בסדר היום נראה לי שלא נמצאים עמנו הנציגים של הארגון היציג של העובדים בענף שאנחנו עומדים לדון בגורלו.

היו"ר י' כהן:

נאמר לי שההסתדרות הוזמנה לדיון.

י' צבן:

דיברתי עם ראש האיגוד המקצועי של ענף המתכת והאלקטרוניקה.

י' ארידור:

ברור שההסתדרות הוזמנה, רק לא ברור אם בתור מעסיק או בתור עובד.

י' צבן:

חשוב היה להזמין גם את חברת העובדים וגם את האיגוד המקצועי.

א' ורדיגר:

הבוקר שמענו ברדיו את דבריו של נגיד בנק ישראל על הרעיון שמחגבש בדבר שינוי שיטת ההצמדות במשק. אני מציע שנזמין את הנגיד כדי שנשמע על המחשבות האלה מכלי ראשון ולא מכלי התקשורת.

י' ארידור:

הרעיון הועלה על ידי לפני כשלוש שנים, רעיון יוחר מרחיק לכת.

היו"ר י' כהן:

חבר הבנסת צבן, אשמה אם נקיים פעם אחת דיון עם נתונים על כל מה שהושקע בשטחי יהודה ושומרון ונראה עד כמה מזעריים הם המשאבים המופנים לשם. אני בהחלט אזור דיון בנושא על כל היבטיו, כולל ההודעה של הממשלה על השוואת התנאים. אחת ולתמיד צריך לדעת מה מושקע ביהודה ושומרון ומהו מקומם בסדר העדיפויות הלאומי.

לשאלה שהעלה חבר הכנסת ורדיגר, נושא ההצמדות במסך מהווה את אחת הבעיות המרכזיות במסך. אני חושב שזה צריך להיות הנושא המרכזי בדיונים על התקציב.

א' ורדיגר:

נגיד בנק ישראל דיבר על שינוי השיטה, וחשוב שנשמע על כך בוועדת הכספים.

המשבר בענף האלקטרוניקה

היו"ר י' כהן:

אנחנו עוברים לנושא שהחלטנו להקדיש לו ישיבה עוד השבוע והוא - המשבר בענף האלקטרוניקה. עשינו הפעם דבר כמעט חריג בכך שהרחבנו את היריעה מעבר למה שקורה במפעל סולתם ביקנעם או במפעל תדיראן בעפולה, כי ההרגשה של כולנו שענף האלקטרוניקה הוא הענף שלדעת כל קברניטי המשק ירחיב את סיכויי היצוא של מדינת ישראל. אם בשנים עברו סיפחנו ענפים שנתנו תעסוקה, כמו ענף הטקסטיל או ענפים אחרים, הרי בעידן החדש יש לנו אפשרות לפרוץ שווקים חדשים ולהגדיל באופן משמעותי את היצוא דווקא בתחומי האלקטרוניקה והתעשיות המתוחכמות. והנה הגיעו אלינו ידיעות מדאיגות על משבר בענף. לכן החלטנו לקיים דיון עוד השבוע ולזמן בבהילות את הגורמים השונים הקשורים לענף. באתי בדברים עם יגאל נאמן שהוא יושב-ראש איגוד תעשיות האלקטרוניקה, אבל הוא נאלץ לנסוע ולא יכול היה להשתתף בישיבה. אמרתי לו שלא ניתן לדחות את הדיון ועל דעת חברי הוועדה נקיים אותו השבוע.

אני מציע שיפתח את הדיון חברנו חבר הכנסת עובדיה עלי, ראש עיריית עפולה, שיש לו נגיעה לענין. הוא היה גם בין היוזמים להעלאת הנושא בוועדה. הוא העלה את הנושא לכל היבטיו גם במליאת הכנסת. בדברי הפתיחה שלו הוא יוכל כמובן לגעת בהשלכות של המצב בענף על מה שקורה בעירו עפולה וביקנעם הסמוכה.

ע' עלי:

מן הראוי לקיים דיון לא רק על מפעלי סולתם או תדיראן, אלא להאיר את הנושא מהפן הרחב יותר של המשבר התעסוקתי בתחום האלקטרוניקה. לפי הידיעות המצויות בידי הענף נמצא במשבר. כ-4000 עובדים בענף צפויים לפיטורים, וזה נתון ששמעתי מיגאל נאמן. אינני רוצה להרחיב את הדיבור על חשיבות הענף, אבל אומר על כך כמה משפטים כרקע לדיון.

יש חשיבות עצומה לענף האלקטרוניקה קודם כל מבחינת הערך המוסף שלו. הערך המוסף של המוצרים הוא גבוה. שכר העבודה בענף זה הוא יותר גבוה מאשר בענפים אחרים. זהו ענף שמעסיק עובדים מיומנים - מהנדסים, הנדסאים, סכנאים. צפינו לענף הזה עתיד מזהיר.

נכון שגם בעולם יש משבר בתחום הזה, אבל יש לי רושם שבארץ המשבר הוא יותר חריף מאשר בעולם הרחב.

לא פעם כאשר סוגרים מפעל או מצמצמים את מספר העובדים במפעל, כל הטענות מופנות למנהלי המפעל או ליזמים. אני מקווה שלא נהיה עדים לתופעה של סגירת קווי ייצור במפעלים בערי פיתוח ובאזורים המרוחקים והעברתם למרכז הארץ משום שבמרכז הארץ מגוון התעסוקה הוא הרבה יותר רחב מאשר באזורי הפיתוח והאפשרויות שם הרבה יותר גדולות. בישוב מרוחק שיש בו מפעל אחד המתמחה בענף מסוים, אם אתה סוגר את המפעל אין לעובדים שלו כל אפשרויות של תעסוקה באותו ענף.

אני קורא לתעשיינים וליזמים שקודם כל הם יעדיפו את ערי הפיתוח ואח האזורים המרוחקים בארץ, ובעת משבר כאשר יש צורך לצמצם את הפעילות הם יביאו בחשבון את האספקט הזה. אני משוכנע שכך אמנם הם ינהגו.

אני סבור שלפני שבאים בטענות למפעלים ולראשי הענף צריך לבחון את המדיניות הכלכלית שלנו. שורש הרע הוא במדיניות הכלכלית של הממשלה, כי המדיניות הזו היא הגורמת למשבר. במה מתבטאת המדיניות הזו? בראשית הפעלתה של התכנית הכלכלית היה איזון בין שלושה המרכיבים העיקריים - המחירים, שער החליפין והשכר. האיזון הזה הופר. השכר עלה, לא במידה מספקת אבל הוא עלה, עלות העבודה של המפעלים עלתה ב-25%. (י' צבן: מראשית תקופת ההקפאה ועד היום). (י' צבן: ריאלית?) ביחס לשער הדולר שהוא מוקפא, העליה היא ריאלית.

אני כרגע עוסק בתחום הזה מנקודת מבטו של היצואן. העלות לשכר עלתה ביחס לשער הדולר. זה הופך את היצוא במידה רבה ללא כדאי. סיפר לי מנהל חטיבת האלקטרוניקה בתדיראן שהם קיבלו שתי הזמנות מארצות דרום אמריקה, והם התלבטו אם בכלל לקבל את ההזמנות האלה. כל מכשיר קשר שהמפעל ייצא, הוא יצטרך לסבסד אותו ב-100 דולר. האם אפשר לדרוש מהתעשייה שתייצר ותייצא את מוצריה במחירים שהם נמוכים מהעלות? כמה זמן תוכל תעשייה להחזיק מעמד במצב כזה? תמריצי היצוא ירדו מ-17% ל-17%, והירידה הזו מעמידה בסימן שאלה את היצוא. בתנאים אלה איננו מאפשרים למפעלים לייצא.

הפן השני זהו השוק המקומי. בשוק המקומי מורגש מיתון לגבי הרבה מוצרים. יש מוצרים שמיועדים בעיקר למערכת הבטחון, וצריך לדעת שמערכת הבטחון צמצמה את הזמנותיה בצורה מאד משמעותית. אינני רוצה לנקוב כאן במספרים, אבל הצמצום מתבטא במאות מיליוני דולרים. לא אחת צומצמו ההזמנות ממפעלים שנמצאים במוקדי אבטלה לא ב-10% אלא ל-10% מההיקף שהיה מקובל.

במצב זה אין יכול הענף להמשיך ולהתקיים בלי להביא לאבטלה המונית?

אני רוצה לגעת בכמה נקודות מרכזיות הנוגעות לצמיחה ולהשקעות במשק והשלכותיהן על מצבו של הענף הזה. קודם כל קוצץ האשראי להשקעות במפעלים מאושרים. הקיצוץ גרם לכך שבמקום 40% הלוואות שקיבלו באזורי פיתוח, ניתנו מענקים בשיעור שנע בין 3% ל-6% ואולי 9%, תלוי באזורים. אחת הבעיות של התעשיינים ושל המשק היא הבעיה של זמינות ההון. היום קשה מאד להשיג הלוואות, וכאשר משיגים אותן משלמים עליהן ריבית גבוהה, בשיעורים שאין להם אח ורעה בשום מקום בעולם. צריך גם לזכור שבנק ישראל מגביל את התעשיינים בהשגת אשראי ממקורות בחו"ל. ההגבלות בתחום הזה הן מאד חמורות.

יש הגבלות אשראי בארץ, הגבלות אשראי בחו"ל, הלוואות פיתוח אינן קיימות, ואין אנחנו יכולים לדרוש מהמפעלים שיתרחבו או ישקיעו בצמיחה ביחוד באזורים שאנחנו מעוניינים שיקימו בהם מפעלים.

פיקוח על המחירים הוא חיוני לבלימת האינפלציה והוא מהווה מרכיב חשוב בתכנית הכלכלית, ובאופן כללי יש להמשיך ולקיים פיקוח על המחירים. אבל גם ענין זה מחייב בדיקה, כי יש מקרים שעלויות הייצור הן גבוהות והן מחייבות העלאת מחירים שאם לא כן כל הייצור הופך להיות לא כדאי. ואם מחירו של מקרר עד לעסקת החבילה היה 1500 דולר, היום המקרר הזה עולה 900 דולר. חברות כמו אמקור או תדיראן יכולות אולי לסבסד את הייצור של המקררים במשך תקופה מסוימת, אבל כמה זמן הם יוכלו לעמוד בכך בלי להביא להתמוטטות כללית של המפעל? כמה זמן אפשר לדרוש מהתעשייה להמשיך ולייצר במחירי הפסד שאינם מכסים את העלויות?

אני מציע לבחון כל מקרה לגופו, ואם יש צורך לשחרר מחירים מהקפאה ולהעלות מחירים של מוצרים מסוימים, צריך לעשות זאת באומץ לב.

כמה מלים על הסיוע למחקר ופיתוח. תנאי הכרחי לקיומה של התעשייה האלקטרונית ולהתפתחותה הם המחקר והפיתוח. אם לא תעסוק היום במחקר ופיתוח, מחר תהיה בכעיה. אינני צריך להסביר לחברי ועדת הכספים מהו משמעותו של המחקר והפיתוח דווקא בתחום הזה.

בשנה האחרונה קטן והוגבל מאד הסיוע הממשלתי הניתן לפיתוח. היום רק כ-50% מהפיתוח ניתן לממן באמצעות הנפקות, והתנאים הם הרבה יותר קשים ומכבידים.

בסיכום דברי, לפני שאני עובר להמלצות, רצוני לומר כי נראה לי שהמדיניות הכלכלית חביא אותנו בעוד מספר חדשים לאבטלה המונית. אנחנו עוסקים במשבר בענף אחד, בענף האלקטרוניקה. אני חושב שהדברים האלה במידה מסוימת נכונים גם לגבי ענפים אחרים. אינני יכולים לדבר נגד אבטלה ולהבוע מקורות תעסוקה בערי פיתוח ובו זמנית להיתמס ולהתחסד. שני הדברים אינם הולכים יחד. אם רוצים למנוע אבטלה ולהבטיח תעסוקה צריך לשלם את המחיר לתעשיינים. נכון שיש כאן בעיה. אבל אי אפשר לעשות זאת כאשר התוצאה המיידית היא אבטלה. יכול להיות שנחקן משהו בכלכלה אבל נהרוס את החברה. אני סבור שאם לא נאפשר לתעשיינים לייצר בתנאים כדאיים, התוצאה תהיה אבטלה שאת סימניה אנחנו רואים בשער, והיא הולכת ומחריפה.

אני חושב שוועדת הכספים צריכה לקבל כמה החלטות, וקודם כל החלטה לשנות את תנאי הסיוע למפעלים שיקומו - להגדיל את התמריצים, להבטיח את זמינות ההון, ולאפשר למפעלים לייצא בתנאים יותר נוחים. הכוונה היא לביטוח שער, לביטוח סיכוני סחר חוץ, שיאפשרו למפעלים להתחרות בשוקי העולם. ארצות אחרות יותר עשירות נותנות הגנה הרבה יותר משמעותית למוצרים שלהם מזו שאנחנו נוחנים ליצוא שלנו. אם לא נגן על היצוא שלנו בביטוח סיכוני סחר חוץ, התעשייה לא תוכל לפרוץ את דרכה לשווקים נוספים. תראו איך ארצות הברית הגדולה מגינה על התוצרת שלה. אותו דבר גרמניה או כל ארץ מפותחת אחרת. המפעלים שלנו נאלצים להתחרות בארצות אלה עם ייצרנים אחרים בתנאים לא שווים. איך הם יוכלו להתחרות אם לא נבטיח להם ביטוח סיכוני סחר חוץ? היום יש בעיות בארצות דרום אמריקה, שיכולות להיות יעד ליצוא שלנו.

אנחנו גם צריכים להמליץ בפני משרד הבטחון שיפנה את ההזמנות שלו למפעלים בערי פיתוח, תוך מתן העדפה ברורה למפעלים אלה.

אני חושב שעלות העבודה היא גבוהה ויש להקטין אותה בין היתר על ידי הקלות במיסוי. כי אם עלותו של מהנדס למפעל היא כמו עלות בארצות הברית - ואינני מדבר על השכר נטו שמקבל המהנדס אלא על עלותו למפעל - הרי שתנאי התחרות אינם הוגנים.

לדעתי, צריך להגדיל את התמריצים ליצוא.

אני מקווה שבדרכים אלה נוכל להציל את הענף החשוב הזה שהיום נמצא במשבר. אם לא ננקוט בכל הצעדים האלה ניקלע למשבר תעסקותי חמור נוסף לנזק שייגרם לכלכלת המדינה ולמאזן התשלומים שלה אם הענף הזה, שהוא אחד המובילים בארץ, יפסיק לייצא ולא יכניס מטבע חוץ למדינה.

לא עסקתי עכשיו במכוון בבעיה של מפעל תדיראן בעפולה או של מפעל סולחם ביקנעם, כי אני חושב שעלינו לדון במכלול הבעיות של הענף. אני מקווה שנקבל כאן שורה של החלטות אופרטיביות שיוציאו את הענף מהמשבר שאליו הוא נקלע.

היו"ר י' כהן:

נשמע עכשיו את דבריהם של אנשי התעשייה האלקטרונית. רשות הדיבור למר זלמן שלו, יו"ר אגף המתכת, החשמל והאלקטרוניקה בהתאחדות התעשיינים.

ז' שלו:

בפתח דברי אני רוצה לברך את ראש עיריית עפולה שגילה בקיאות בבעיות שלנו בצורה המעוררת התפעלות. אני שמח על בקיאותו זו, אבל מצטער שהסיבה שהביאה אותו לכך איננה חיובית. אני רוצה לתת סקירה על ענף האלקטרוניקה ואשדל להיות ענייני. אם תהינה שאלות אחר כך, אשמח לענות.

פ' גרופר:

אתם מייצגים את כל הענף על כל שלוחותיו והסקטורים שלו?

ז' שלו:

אני יושב-ראש אגף מתכת, חשמל ואלקטרוניקה בהתאחדות התעשיינים וחבר הנשיאות של ההתאחדות. (פ' גרופר: וחברת העובדים?) אני חבר בנשיאות איגוד תעשיות האלקטרוניקה, איגוד שכולל את חברת העובדים ואת תעשיות הסמך של משרד הבטחון כמו רפאל ואלתא. ואני גם מנהל מפעל בשם אלישרה שמעסיק 1500 איש.

ענף האלקטרוניקה מוכר היום מוצרים בסכום של 1.9 מיליארד דולר לשנה. הענף מייצא בסכום של 900 מיליון דולר לשנה. כ-50% מהייצור מיועדים ליצוא.

מועסקים בענף כ-40 אלף עובדים, מהם כ-17 אלף מהנדסים ושכנאים.

כ-75% מהייצור והיצוא של הענף אלה הם מוצרים בטחוניים וכ-25% אלה הם מוצרים אזרחיים. וכאשר אני מדבר על מוצרים אזרחיים כוונתי לייצור של מפעלים כמו טייטקס או אלסינט. מוצרים בטחוניים מייצרים מפעלים כמו תדיראן או אל-אופ או התעשייה האווירית וכדומה.

מה קרה לנו ב-1985? ההזמנות של משרד הבטחון בעיקר מהתעשייה הפרטית ירדו בכ-80%. נקח לדוגמה תעשייה אחרת כמו תעשיית המזון ונניח לרגע שהמסיקו לקנוח מוצרי מזון מתוצרת הארץ וקונים רק מזון מיבוא.

היו"ר י' כהן:

מה היה היקף הרכישות של משרד הבטחון?

ז' שלו:

300-400 מיליון דולר ב-1985 - קיטון ההזמנות, לא קיטון האספקות. צמצום התקציב הביא לצמצום ההזמנות.

קיצוצי התקציב של משרד הבטחון וצמצום הרכישות בארץ בערכים ריאליים היו לאורך השנים האחרונות, אבל הם היו בשיעורים של 10%-15% לשנה. אפשר

היה לחיות עם זה ולעבור בהדרגה ליצוא. השנה בגלל קיצוצים הרציניים בתקציב הבטחון יש קיצוץ דרסטי בהזמנות של משרד הבטחון מהתעשייה. מבטיחים לנו שבשנה הבאה המצב לא ישתפר. אני מדבר עכשיו על הזמנות בשקלים ולא על "אופסט" אמריקאי שעליו אומר כמה מלים אחר כך.

נושא יותר חמור הוא זה שציינ ראש עיריית עפולה, נושא ההזמנות למחקר ופיתוח בעיקר בתעשייה הפרטית. כמעט ואין יותר הזמנות למחקר ופיתוח. כל המוצרים שכל המפעלים שלנו מוכרים בחו"ל הם פרי מחקר ופיתוח ישראליים שנעשו בעשר השנים האחרונות כאן. לוקח לנו חמש-שש שנים לפתח מוצר, ואחר כך שנתיים כדי לנסות למכור אותו, ורק בסוף התהליך הזה אפשר להתחיל למכור אותו באופן מסודר בחו"ל. אם היום נפסקת הקצאת הכספים למחקר ופיתוח המשמעות הברורה היא שלא יהיו לנו מוצרים למכירה בעוד שלוש-ארבע שנים.

י' ארידור:

דיברת על פרי המחקר והפיתוח בעשר השנים האחרונות. כמה מזה בשמונה השנים האחרונות?

ז' שלו:

אין לי נתונים מדוייקים על ההשקעות בשנים האחרונות, אבל ההשקעות במחקר והפיתוח הולכות ויורדות בהדרגה והיום הגיעו כמעט לאפס.

י' צבן:

מה היה היקף ההשקעות בשנים 1982-1983?

ז' שלו:

הוקצבו כ-30-40 מיליון דולר למחקר ופיתוח לשנה. ההזמנות למחקר ופיתוח ירדו ל-15 מיליון דולר בשנת 1985. אני מניח שב-1986 המצב יהיה יותר גרוע.

המשמעות של הקטנת ההזמנות של משרד הבטחון בתעשייה היא הקטנת היקף התעסוקה של חוקרים ואנשי פיתוח, וצמצום בהיקף הייצור בעתיד.

סך הכל העלות של הייצור במפעלים, הייצור המיועד ליצוא, הולך וגדל בד בבד עם הקטנת ההזמנות המקומיות. התוצאה היא הקטנת יכולת ההתחרות שלנו בשוקי חוץ בגלל מחירים וצמצום ההזמנות של המערכת הישראלית כתוצאה מהעובדה שסך הכל ההזמנות קטן, יש תחרות הולכת וגדלה בארץ. התחרות הזו יש בה ברכה כי היא מביאה לירידת מחירים, אבל יש בה גם חלק פחות נעים שמתבטא בכך שיכולת ההישרדות של המפעלים הולכת וקטנה.

יש שני סוגים עיקריים של מפעלים בארץ: יש מפעלים פרטיים, ואני כולל בזה את כל מפעלי ההסתדרות וחברת העובדים; ויש מפעלים של תעשיות-סמך וחברות-בת של ממשלת ישראל. היכולת של המפעלים של תעשיות הסמך של הממשלה, החיים על תקציב המדינה, היכולת שלהם להתחרות בנו היא כמעט בלתי מוגבלת. המערכת הזו מוחזקת על ידי הממשלה.

י' צבן:

מהי ההתפלגות בתוצר בין שני הסוגים האלה?

ז' שלו:

באלקטרוניקה אני מעריך שהחלוקה היא - שליש תעשיות סמך, ושני-שליש יתר התעשיות בארץ.

אני רוצה לומר כמה מלים על הסיוע הבטחוני. הסיוע הבטחוני, פרט לסיוע ללביא, הוא 1.5 מיליארד דולר. הסיוע ללביא, כולל 50 מיליון דולר שנוספו לאחרונה, הוא 300 מיליון דולר. בסיוע הבטחוני יש ברכה, ויש

בחוק הברכה קלה לתעשיה הישראלית. הברכה היא בכך שמערכת הבטחון יש לה יכולת לקנות ב-1.5 מיליארד דולר ציוד בארצות הברית ולהצטייד בו, וזה ברור. הקלה היא בכך שמשד הבטחון בגלל העובדה שיש לו דולרים ואין שלו שקלים הפסיק לקנות מוצרים בארץ והוא קונה אותם בארצות הברית. הברכה היחידה בכספים אלה הם אותם 250 מיליון דולר שניתנו לנושא הלבאי, שאגב משד האוצר גוזל מהם 20% בצורה זו או אחרת, כמס ערך מוסף וכדומה, ואותם 50 מיליון דולר נוספים שניתן להעביר אותם לעבודות בארץ.

קיים הנושא של "אופסט" שמוכר לכולם, שעליו אני רוצה לומר כמה מלים. משד הבטחון עושה מאמצים בלתי נלאים למצוא עבורנו כספים והזמנות לעבודות בארץ. האינטרס של משד הבטחון הוא לסייע לתעשיות בארץ. כתוצאה מכך נוצרה המסגרת של "אופסט" שבה כ-150-200 מיליון דולר מהסיוע האמריקאי, בסיועו של משד הבטחון, הופכים להזמנות מארצות הברית בארץ. התהליך הוא פשוט. חברה בארץ פיתחה מוצר מסוים שמשד הבטחון מעוניין בו, אבל אין לו שקלים כדי לקנותו. פונים לחברה אמריקאית ואומרים לה שהיא תספק למשד הבטחון את המוצר הזה. אנחנו נעביר לאותה חברה את הידע הדרוש כדי לייצר את המוצר, החברה תקח את המפעל הישראלי כקבלן משנה שלה, ואז זה מוכר כסיוע אמריקאי.

י' צבז:

האמריקאים מסכימים לכך?

ז' שלו:

זה אפשרי במסגרת ההסכמים עד סכום מסוים. התנאים לכך הם חמורים: ראשית, 51% מינימום חייבים להתבצע בארצות הברית. שנית, הידע והאינטגרציה הסופית חייבים להיעשות בארצות הברית; שלישית, זה חייב לקבל אישור של מחלקת המדינה של ארצות הברית. מה שקורה כאן הוא שהידע הישראלי עובר לארצות הברית. החברות האמריקאיות מתחרות בנו אחר כך בשוקי היצוא וטוענות שממשלת ישראל קונה את המוצרים האלה אצלן ולא אצלנו. אנחנו למעשה הופכים לקבלני משנה שלהם. מרביח הרווחיות נשארת בארצות הברית. אנחנו פועלים בתנאי רווחיות מאד מצומצמים. ידע עובר לארצות הברית, אנחנו הופכים לשואבי מים וחוטבי עצים. הרווחיות היא נחלתה של ארצות הברית. בסיכומו של דבר זה מביא למצב די ברור של חוסר יכולת להתמודד עם המשך היצוא.

כמה מלים על נושא היצוא. רווחיות היצוא בענף האלקטרוניקה ירדה מ-15% לפי אותה נוסחה ידועה ל-6% היום. אחת הסיבות שהרווחיות שלנו ירדה מעבר לרווחיות של שאר הענפים נעוצה כמובן בסוג האנשים שאנחנו מעסיקים, אותם מהנדסים וטכנאים שעלותם היא הרבה יותר גבוהה מאשר עלות העובדים בתעשיות המזון או הטקסטיל.

הדולר יורד בהדרגה בעולם והתמורה המעשית שאנחנו מקבלים עבור היצוא יוגם בגלל ירידת ערך הדולר וגם בגלל ירידת תמריצי היצוא, היא הרבה יותר קטנה. וכאשר מקבלים תמורה הרבה יותר קטנה לדולר יצוא עוברים ממצב של רווחיות קטנה למצב של הפסד. ויש בהחלט מקרים שאיננו מקבלים הזמנות ליצוא כי הן מחייבות אותנו להפסיד כסף. בשלב מסוים יש הכרח להחזיק את המערכת, אבל לגדול על מנת להפסיד זה קשה מאד.

מה קורה באותו זמן בשווקים בחו"ל? יש היום משבר מסוים בתעשיית האלקטרוניקה. כתוצאה מהמשבר הדרישות הולכות וקטנות, וכאשר הדרישות הולכות וקטנות בחו"ל, גם שם התחרות הולכת וגדלה, וכאשר התחרות הולכת וגדלה גם המחירים הולכים ויורדים. אגב, המחירים הולכים ויורדים גם בציוד צבאי וגם בציוד אזרחי. מה שקורה בציוד של תדיראן או אלחא או אלישרה, קורה גם בציוד של אלסינט וסייסקס, וגם שם אנחנו מרגישים במצב שנוצר.

היו"ר י' כהן:

היקף היצוא של התעשייה האלקטרונית ירד בשנת 1985?

ז' שלום:

הוא לא ירד, הוא עלה בסדר גודל של 6%, שזוהי בערך הירידה בערך הדולר.

י' פורר:

לפי הנתונים שלנו זה 8.5%.

ז' שלום:

כל אחת מהמדינות בעולם שומרת על התעשייה שלה מכל משמר. בארץ שלנו בגלל בעיות של שקלים-דולרים כמעט ואין שמירה על התעשייה הישראלית פרט למאמצים של משרד הבטחון לנסות לסייע לנו ולהשיג לנו הזמנות.

תעשיות כמו שלנו אינן יכולות להיות בלי השקעות. אנחנו חייבים להשקיע באופן שוטף כל שנה אם אנחנו רוצים להמשיך להתקיים, ולהשקיע בצידוד הדרוש לעבודה ובמחקר ופיתוח. אני מעריך שתעשייה כמו שלנו אם לא תשקיע 15%-20% מערך המכירות שלה, לא תוכל להתקיים לאורך זמן. חברת אלישרה השקיעה בשנתיים האחרונות במחקר ופיתוח סכום של כ-20 מיליון דולר. זוהי חברה של 1500 איש. אם לא יהיו מקורות להשקעות מהסוג הזה, החברות לא תוכלנה להשקיע יותר. היום אין מקורות להשקיע בערכים שהם כדאים להשקעה לטווח ארוך, כאשר המצב בעולם הוא שונה לחלוטין.

נכונות העובדות שהביא ראש עיריית עפולה. פוטרנו כ-2000 איש בתעשייה שלנו בשנה האחרונה. ידוע לנו על קרוב ל-4000 איש שיצטרכו להשתחרר מכל המפעלים במשך שנת 1986.

י' ארידור:

כמה זה מסך כל העובדים בתעשיות האלה? (י' פורר: 10% בערך).

ז' שלום:

חברת חדיראן הודיעה שהיא חייבת לפטר כ-1000 איש לפחות כדי לעמוד ביכולת להיות רווחית. אותו דבר קורה ברפאל מסיבות ברורות. אותו דבר קורה במוטורולה, באל-אופ, באלישרה.

נשאלת השאלה איזו מדינה אנחנו רוצים להיות. יש תעשיות בארץ שבהן ההכנסה הממוצעת לעובד היא 200-250 דולר לחודש. ההכנסה הממוצעת לעובד בתעשייה שלנו היא 1,000 דולר. אני מדבר על סך הכל הכנסה ברוטו לעובד במוצק, כולל כל מרכיבי ההכנסה ולא רק שכר. זה כולל הוצאות רכב, ביגוד - -

י' צבן:

זוהי עלות העבודה.

ז' שלום:

זו לא העלות של העובד למעביד אלא סך הכל ההכנסה ברוטו שמופיעה בתלוש המשכורת.

א' הר:

בחוספת הפרשות לקרן השלמות שאינך רואה בתלוש.

ז' שלום:

אני מדבר על סך הכל ההכנסה ברוטו לעובד שכולל את השכר ואת כל ההטבות שהוא מקבל בנוסף לשכר. זו איננה ההוצאה למפעל, שהיא מערכת אחרת לגמרי.

ח' רמון: כולל ביטוח מנהלים?

ז' שלו:

זה לא כולל ביטוח מנהלים שהוא חלק מהעלות של המפעל.

השאלה האם אנחנו רוצים לתת לסוג כוח האדם שאנחנו מכשירים לרמה אינטלקטואלית שלנו הכנסה שהיא קרובה לאלף דולר לחודש, ואם כן - אנחנו צריכים לדאוג לתעשייה שתהיה מסוגלת לתת לעובדיה הכנסה ברמה כזו. אם נדאג לתעשיות שנותנות לעובדיהן הכנסה של 200 דולר לחודש בממוצע, תהיה לנו מדינה ברמה ממוצעת כזו. מישהו צריך לקבל על כך החלטה שיש לה משמעויות לא פשוטות.

התעשייה האלקטרונית בארץ היא מן התעשיות המתקדמות לא רק בארץ, היא מתחרה בכל התעשיות המקבילות לה הטובות בכל העולם. איננו מפגרים בשום דבר אחרי התעשיות הטובות ביותר בעולם. וכאשר מפעל שלנו מתחרה במכרז בחו"ל הוא עומד מול חמשת או עשרת הענקים הגדולים ביותר בעולם.

רבותי חברי הוועדה, ניתן לייצר ולייצא הרבה יותר ממה שאנחנו מייצרים ומייצאים היום ובהיקפים שיכולים להיות מוכפלים ומושלשים, והשאלה היא באיזה תנאים. התעשייה האלקטרונית איננה רוצה טובות. כל מה שאנחנו רוצים שיתנו לנו תנאים זהים לאלה שניתנים לתעשיות האלקטרוניקה בכל מקום אחר מכובד בעולם, בכל ארצות המערב. אנחנו רוצים תנאים שניתנים בארצות הברית, באנגליה, בצרפת, בגרמניה, באיטליה.

י' ז' אמיר:

מהם התנאים המיוחדים שאתם מבקשים?

ז' שלו:

אני מוכן לפרט אותם. תנאי ראשון שיקנו את התוצרת שלנו בארץ ולא רק בחו"ל. תנאי נוסף, שיתנו לנו כספי פיתוח כמו בכל מקום אחר בעולם. ארצות הברית מוציאה 83 מיליארד דולר הוצאות בטחוניות, כולם או רובם הגדול אלה רכישות בארצות הברית. אנגליה את כל תקציב הבטחון מוציאה על רכישת באנגליה. הוא הדין בצרפת. אנחנו רוכשים את רוב הציוד הבטחוני שלנו בארצות הברית מסיבות שעמדתי עליהן קודם. אני רוצה שיתנו לנו אמצעים לפיתוח מוצרים שהם דרושים לנו. אנחנו רוצים שיתנו לנו כסף בעלות כפי שהיא מקובלת בעולם. נהוג בעולם שעלות הכסף הריאלית היא 2%-3%. אם בשוויצריה האינפלציה היא 3%-4%, עלות הכסף היא 5%, ואם בארצות הברית האינפלציה היא 6%-7%, עלות הכסף היא 8%-9%. עלות כסף ריאלית של 2%-3%, כפי שקיים בכל העולם, זה מה שאנחנו מבקשים. אבל אם עלות הכסף היא 30%-40%-50% ואף 60% אם הריבית היא חריגה, אין כל סיכוי להתחרות בתעשיות דומות לשלנו בעולם.

כל התעשיות בעולם מקבלות הגנה והלוואות לטווח ארוך כדי לעמוד בתחרות בשוקי העולם. במדינת ישראל כמעט ואין כסף לנושא הזה.

ונקודה אחרונה - תמורה נאותה לדולר. מלים כמו תמרוץ או סבסוד אינן מקובלות עלי. תמורה נאותה לדולר יחסית כמו בכל מדינה אחרת, לא פחות ולא יותר.

הי"ר י' כהן: למה הכוונה?

ז' שלו:

אם בארצות הברית מקבלים חמורת הדולר דולר לפי ערכו בארצות הברית, אני מבקש שתמורת הדולר שלנו נקבל פה בארץ דולר לפי שוויו בארץ באותו יום. הדולר הוקפא לפי שער של 1500 שקל לדולר, והשכר עלה ועולה מדי חודש בחודש בהדרגה. בגלל ההפרש הזה הרווחיות שלנו הולכת וקטנה. הערך המוסף של תעשיות האלקטרוניקה על כל מרכיביו, ובעיקר שכר, מגיע לפחות ל-60%, יותר מאשר במל תעשייה אחרת, פרט לחקלאות.

ז' שלו

בענין המיסוי האישי, אני מבקש לציין שעל כל דולר נטו שעובד בתעשייה שלנו מקבל, למפעל הדולר הזה עולה 3-4.5 דולר. בארצות הברית על כל דולר נטו שהעובד מקבל, למפעל זה עולה 1.7 דולר. העלות שלנו יחסית לשכר נטו שהעובד מקבל היא ממש לא מתקבלת על הדעת. העלות כוללת את המיסוי עבור העובד, החופשות, שירות המילואים וכדומה.

י' צבן:

מהו היחס בין השכר ברוטו לבין העלות בישראל ובארצות-הברית?

ח' רמון:

האם יש לכם התפלגות של שכר העובדים במפעלים שלכם, כמה מהם מקבלים 2000 דולר לחודש, וכמה מקבלים 250 דולר?

ז' שלו:

אשמח להזמין אותך לאחת מתעשיות האלקטרוניקה..

ח' רמון:

אני שואל על נתונים.

ז' שלו:

אפשר להמציא לך את כל הנתונים. החומר הזה הוכן והוגש להרבה גופים בארץ ונשמח להגיש אותו גם לוועדה.

ח' רמון:

אפשר להגיש לוועדה מסמך על התפלגות השכר במפעלי האלקטרוניקה.

ז' שלו:

אני רוצה לומר שאם לא תהינה רכישות בארץ; אם לא יהיו אמצעים למחקר ופיתוח בארץ; אם לא יהיו כספים להשקעות להמשך הצמיחה; אם לא תהינה תמורות נאותות ליצוא; אם לא תהיה ריבית מקובלת בינלאומית; ואם יהיו חוקי-שטיינברג שיקחו מאתנו מעל ומעבר למה שנרואיח; ואם יהיה מיסוי גבוה על שכר העובדים - אני הושב שמעמדה של התעשייה שלנו ילך ויתערער משנה לשנה. אנחנו רואים זאת היום בכמה תעשיות גדולות, ואינני רוצה להזכיר שמות, ואנחנו רואים את הנטייה המסתמנת בתעשיות הנוספות. אם מעמדנו יתערער ונאבד את הבכורה שלנו בעולם, הסיכוי שלנו לצמיחה ילך לאיבוד.

אשר לחוק-שטיינברג, ביקרתי אחמול במסגרת התאחדות התעשיינים במפעל מתכת בצפון שמייצא 80% מחוצרתי, מפעל לתפארת. הוא עומד להרוויח השנה 3 מיליון דולר, והוא ישלם 5 מיליון דולר מס. בשנה הבאה הוא ייאלץ להפסיק להשקיע.

י' צבן:

ומה קרה לו בשנים הקודמות?

ז' שלו:

הוא השקיע הרבה מאד והרוויח מעט.

ח' רמון:

אני יכול להצביע על חשקיפים של אנשים מהתעשייה הזו שדיברו על רווחים גדולים. או שהתשקפים לא היו נכונים או מה שאתה אומר לנו איננו נכון. אני יכול להגיש את החשקיפים, הם אינם סודיים. דו"ח-שטיינברג עצמו ציטט מהחשקיפים האלה.

ז' שלו:

עוזי שטיינברג אומר שהחוק שהוא המליץ עליו איננו החוק שאושר

בכנסת. (ח' רמון: אבל עדיין הוא הגיש את המסמכים האלה).

ע' מאיר:

צריך להבדיל בין לא לשלם מס, שזה מצב לא נכון, לבין מצב שבו משלמים מס מעבר לרווחים של המפעל.

ז' שלו:

לצערי אני מכיר את המאזנים של מרבית המפעלים של חברת העובדים, ואני מצטער שהם כפי שהם.

לענין הצמיחה, אם מישהו חושב שבשנה מסוימת אפשר לקום ולומר: החל מהיום מתחילים לצמוח, והמשק מתחיל לצמוח, הוא איננו יודע על מה הוא שח. אם מדברים על צמיחה ב-1987, ולא עושים דבר בעוד מועד, לא תהיה צמיחה, לא ב-1987 ולא ב-1988. אם אתם חושבים שאפשר לשחרר 300 מיליון דולר ולומר: תתחילו לצמוח, ומשהו יתחיל לצמוח, אני אומר לכם שמה שיקרה שהכסף יתבזבז כולו. כי אם אנחנו רוצים לצמוח, ואנחנו חייבים לצמוח, צריך שתהיה חכנית לאומית עם סדר עדיפויות ברור שיראה מה אנחנו רוצים שיצמח ומה איננו רוצים שיצמח, ואחר כך צריך לכוון השקעות למקומות שאנחנו מעוניינים בהם. אחר כך צריך להחליט איזה מוצרים לפתח ואיזה מוצרים לא לפתח. ואחר כך צריך לקדם שווקי יצוא ולתת אמצעי שיווק, וצריך זמן כדי שהתהליך הזה יתבצע, וזה לא תהליך של יום, לא של שבוע ולא של שנה אחת. זה לקח לתעשיית האלקטרוניקה כ-14-15 לצמוח ולהגיע למה שהיא הגיעה היום. זה לא צריך לקחת כל כך הרבה זמן, אבל מה שדרוש היום זהו בסיס של תעשייה בריאה. ואם התעשייה לא תהיה בריאה, ואם לא יהיו כספים להשקעה, ואם כל מה שיש ילך למיסוי בצדק או שלא בצדק, לא יהיה כל בסיס לצמיחה.

היו"ר י' כהן:

נשמע עכשיו את דבריו של נציג משרד הבטחון על המערבות של המשרד בתעשייה האלקטרונית. אני מניח שהוא גם יגיב בדבריו על מה שנאמר כאן על הזמנות מערכת הבטחון מהתעשייה הזו. רשות הדיבור למר אברהם אורן, ראש מינהל הרכש במשרד הבטחון.

א' אורן:

יש לי הרגשה מוזרה בבואי להגיב על דברים שנאמרו כאן בשם הנאשמים, אם אפשר להתבטא כך, ביודעי שהמערכת עושה כל מה שניתן לעשות בדרך הטובה ביותר - וזה גם בא לידי ביטוי בדבריהם של שני הדוברים הקודמים. בחקופה האחרונה יש לי הכבוד המפוקפק לשמוע טענות בנוסח: משרד הבטחון סוגר את מספנות ישראל, משרד הבטחון סוגר מפעלים. בסופו של דבר קשה מאד לבוא בטענות אל המשרד שיש לו תכנון מסוים ובאים ומקצצים בתקציבו.

אני חייב לומר שמשרד הבטחון, שנדרש לפני שנה לקצץ בתקציב, הביע את נכונותו לתרום למאמץ הכללי להבריאה את כלכלת ישראל, אבל היה לו ברור שמה שנדרש ממנו זהו מאמץ חד שנתי. כך נתקבלו במשרד מספר החלטות פנימיות לקיצוץ בתקציב, ובכלל זה הקטנת מלאים, בהנחה שנעבור את השנה ואחר כך המצב יהיה יותר טוב. מה שמחברר עכשיו, וזה הוצג בממשלה ביום ראשון האחרון, שזה לא מאמץ חד שנתי, אלא זהו פחות או יותר המצב הקבוע, שזהו מצב שהפך לשגרה.

ח' רמון:

רק מערכת הבטחון חשבה שנדרש ממנה קיצוץ. לשנה אחת. לכולם היה ברור שזהו מצב קבוע.

פ' גרופר:

האיום שאיימו עליכם מתמש.

א' אורן:

אם טוענים לעומתנו כי במסגרת סדר העדיפויות הלאומי אנחנו נוהגים בצורה לא רציונלית, אפשר להביא נחונים ולהוכיח מה אנחנו עושים ומה לא. אבל דומני שמבקשים מאתנו להחזיק את המקל בשני קצותיו: גם רוצים שנקצץ 600 מיליון דולר בתקציב וגם מבקשים מאתנו לתת מה שנתנו, ויחרה מזו גם דורשים מאתנו לפתור בעיות שנוצרו. שיטה זו איננה עובדת בשום מקום, לא אצל עקרת הבית ולא במשרד הבטחון. איננו עושי נסים..

אני חושב שאנחנו האחרונים שאינם נלחמים את המלחמות של אותן תעשיות שמדובר בהן. אבל כבר אמר ראש הממשלה בדיונים האחרונים על התקציב, שיותר אי אפשר לקצץ בבטחון, כי כל קיצוץ נוסף בבטחון פירושו גם פגיעה בתעשייה, ופגיעה בתעשייה פירושה פיטורי עובדים על כל ההשלכות של פיטורים כאלה. אני חושב שצריך לקחת ברצינות את הדברים האלה, כי אני חושב - ואני אומר את הדברים במלוא האחריות - שהמצב יהיה יותר גרוע מכפי שהוא היום.

אשר לאזורי הפיתוח, היות וצפינו את מה שעלול לקרות לפני שנה, אמרנו כי במסגרת הקיימת נשנה את סדר העדיפויות, ומוזר היה לשמוע מפי חבר הכנסת מעפולה כאילו לא ניחנת עדיפות לאזורי פיתוח. כדי להדגים זאת אומר, ששינינו את ההוראות הקיימות ואמרנו שכל מכרז בסכום שהוא מחת ל-20 מיליון שקל לא יוצע לשום אזור אלא לאזור פיתוח. אנחנו נותנים העדפות לאזורי פיתוח שמאפשרות להם להתחרות, והצגנו את ההעדפות האלה לפני שבוע בוועדת הכלכלה של הכנסת.

היו"ר י' כהן:

מהן ההעדפות האלה?

א' אורן:

מפעל שהולך לאזור פיתוח זוכה במכרז גם אם המחיר שהוא מציע הוא יותר גבוה ב-15% מההצעה הנמוכה ביותר. העדפה זו מתבטאת בפער של 15% במחיר. באזור פיתוח ב' יש העדפה כזו של 5%.

ע' עלי:

אינני רוצה שתהיה כאן אי הבנה. יש לי הערכה רבה לעבודתו של אברהם אורן, ראש מנה"ר, ואנחנו עובדים בשיתוף פעולה.

א' אורן:

אני רוצה לגעת בנושא של סל העבודות, כי גם בסך הכל של סל העבודות יש משחק לא כל כך הוגן בנתונים. כל התעשיות לאורך כל הדרך מדברות על הזמנות שקליות, במיוחד התעשיות הגדולות המתוחכמות, קרי תעשיות האלקטרוניקה הן שוכחות במודע שיש הזמנות שבאות בצורה עקיפה מחו"ל. מציגים את הנתונים על היצוא ושוכחים שהם כוללים גם הזמנות של משרד הבטחון. נכון שיש בעיה אם מדברים על שם של ייצרן או מוצר כלשהו; אבל אם מדברים על היקף העבודות המצב הוא שונה. אני חייב להזכיר כאן שראש הממשלה הקודם הגיע להסדר עם נשיא ארצות הברית, ש-15% מסך כל הרכישות שלנו יימסרו לקבלנות משנה בארץ, וזה סכום של 225 מיליון דולר. אלה הן רכישות שלנו, מה שקוראים "אופסט ישיר". זהו הסדר על ביצוע עבודות בארץ, לפי הזמנות אזרחיות בארצות הברית, בסכום של 225 מיליון דולר. (ח' רמון: זה בוצע?) כן. ב-1985 האמריקאים הורידו את הסכום הזה ל-200 מיליון דולר, וב-1986, לפי הלוח האמריקאי, הם הורידו את הסכום ל-150 מיליון דולר. פורמלית מבחינת האמריקאים אין כאן כל ירידה. האמריקאים טענו שענין ה"אופסט" יוצר להם בעיות עם התעשייה שלהם. לכן הם הציעו להוסיף 50 מיליון דולר לסכום של 250 מיליון דולר שהם נותנים למטוס הלבאי, כך שהסכום יהיה 300 מיליון דולר, והוא יינתן לא רק עבור הלבאי. למעשה נשאר אותו הסכום.

מה שמפריע לנו, ועל כך עדיין לא מדברים, שבמסגרת אותו הסדר הם אמרו, שזוהי פונקציה שיורדת תוך השנתיים הקרובות. הווה אומר שב-1988 הסכום הזה יגיע לאפס. המשמעות היא ירידה של אותו "אופסט". הירידה הזו היא חמורה לא רק מהאספקט של היקף ההזמנות, אלא גם מבחינת ההשתתפות של אותה התעשייה המתוחכמת בידע של הפרוייקטים שאותם אנחנו מזמינים.

י' צבן:

לנו נאמר שבמסגרת הזו אנחנו מפסידים ידע שהוא פרי מחקר שלנו.

א' אורן:

נכון לחודש אוקטובר היקף ההזמנות הגיע ל-418 מיליון דולר. (ז' שלון: לכמה שנים?) בערך שנתיים וחצי.

י' פורר:

הזמנות לכלל התעשיות ולא רק לתעשיות האלקטרוניקה.

א' אורן:

הרוב זה אלקטרוניקה.

אנחנו מנסים לשחק את המשחק הבא עם התקציב: נקח לדוגמה מכשיר קשר, שהוא פרי פיתוח ישראלי, או מערכת בקרת אש לטנקים, שפותחה על ידי שני מפעלים - אלביט ואל-אופ. יש מפעלים אמריקאים שהם מאה אחוז בבעלות ישראלית - נומקס ואימפרומטריק. כל מפעל כזה מעביר ידע מהארץ לחו"ל, ובמקרה הספציפי עושה את ההרכבה הסופית בארץ, לאחר שהעברנו חלקי מערכות לחו"ל. במקרה זה אפשר להגיד שאל-אופ הוא גם הקבלן הראשי, כי הוא אשר מספק בסופו של דבר את המערכת. נכון שיש פה גם מה שנקרא עסקה סיבובית. מעבירים חלק לחו"ל ומחזירים את העבודה לארץ. לכן כאן זה לא 51% כפי שמנסים להציג, כי תמיד היינו קונים את החומרים בחו"ל וגם היום אנחנו קונים אותם בחו"ל. כאשר אחת חותם על החוזה בחו"ל, שכולל את החומרים, הרי ש-30% מתוך ה-51% הם ממילא חומרים שקונים בחו"ל, ונשארים 21%. יש כאן נתח די גדול שלא השתנה בהרבה.

היו"ר י' כהן:

זהו סדר הגודל של ההזמנות של האמריקאים מהתעשייה בארץ?

א' אורן:

באותו סיוע יש כמה דברים נוספים. אם במקום להיות מרוצים מהמצב הזה מצהירים הצהרות שונות, הם באים ואומרים: נמיר לכם את הכסף הזה ואתם תפתרו את הבעיות. אבל אותם אנשים שאומרים: נמיר לכם את הכסף, גם אומרים שאת הצוללות איננו רוצים לייצר בארצות הברית. ובאותם 300 מיליון דולר תפתרו גם את הבעיות של הצוללות.

אם אני רואה לנגד עיני את התהליך שהוא מתקדם, ברור לי שהמצב ילך ויהיה יותר גרוע. ואם דיברנו על מספנות ישראל אני מודיע לכם שאנחנו יודעים לייצר סטי"לים. אבל כדי לייצר סטילים דרוש לנו כסף. אנחנו לכן מנסים באותו תקציב שעומד לרשותנו להזמין את הסטילים, ואנחנו מזמינים אותם בארצות הברית לא מפני שאין לנו יכולת לייצר סטילים, אלא מפני שאין לנו את התקציב הדרוש לשם כך.

אם הבלגים שקונים ציוד בכספם הם דורשים "אופסט", העולם מבין את דרישתם וגם האמריקאים. אבל מה אומרים האמריקאים על היהודים, שלוקחים את הכסף שלהם ועוד דורשים להעביר את העבודה אל מחוץ לארצות הברית? את הדבר הזה אפילו אמריקאי ממוצע איננו מבין. ועל כך קם הרעש.

אם עושים המרה, תקציב הבטחון הולך ויורד. כי אומרים לנו: קיבלתם עוד 50 מיליון דולר, אז אפשר לקצץ את תקציב הבטחון בעוד 50 מיליון דולר.

עדיין באותו חלק יש גם פרויקטים שאנחנו מזמינים בארצות הברית ולא רק עסקות סיבוביות, וכאן השילוב בין המפעלים האמריקאים לבין המפעלים בישראל הוא המנוף העיקרי שאנחנו נלחמים עליו, כי הוא חשוב לנו יותר מכל דבר אחר, כי זה נותן לנו את המשך התחזוקה בארץ וגם מאפשר לנו להתחרות על שווקים יותר גדולים מהשווקים הישראליים.

מה שקרה בפועל ב-1985 שההזמנות במפעלי האלקטרוניקה ירדו ב-20% ולא יותר. נכון שהם ירדו ב-80% בשקלים, אבל אם מחברים את כל ההזמנות גם יחד, הירידה היא רק ב-20%.

י' אסיה:

אם אתה משייך זאת ליצוא, אז היצוא ירד.

א' אורן:

תדיראן קיבלה הזמנה ל-8000-9000 מכשירי קשר בכספי הסיוע.

א' הר:

כמה הזמנות היא קיבלה השנה לעומת שנה שעברה?

א' אורן:

המפעל לא ייצר את המכשירים האלה בשנה הקודמת.

א' הר:

כמה הזמנות קיבל המפעל לציוד קשר בשנה שעברה?

א' אורן:

בשנה קודמת הוא לא קיבל הזמנות כאלה בשקלים. מכשיר קשר הקרוי "בית היוצר" מוזמן פעם אחת דרך עסקה הנגמשים, פעם שניה הוא הוזמן בשנה שעברה בכספי הסיוע דרך "נומקס", ופעם נוספת לפני חודש שוב דרך "נומקס". אם לכך ייקרא שלא קיבלו הזמנות, אז תדיראן לא קיבלה הזמנות..

י' צבן:

בסך הכל היקף ההזמנות למכשירי קשר לא קטן?

א' אורן:

הוא קטן ב-20%. יכול להיות שיש בעיה עם מכשירי קשר מסוג מסוים שמייצרים במפעל בעפולה. אני מדבר על ההזמנות באופן כולל.

היו"ר י' כהן:

עד עכשיו דיברת על הזמנות במסגרת עסקות סיבוביות. עכשיו אתה מדבר על הזמנות של משרד הבטחון בשוק המקומי.

א' אורן:

לפחות מבחינתנו - ואת הנתונים האלה הצגתי בוועדה הכלכלה לפני שבוע - היו הזמנות בסכום של מיליארד שקל ב-1984. ב-1985 ההיקף יהיה 648 מיליון דולר.

י' צבן: זוהי ירידה של 35%.

א' אורן:

אינני רוצה להיכנס לפרטים, כי בסופו של דבר גם הירידה איננה מאוזנת.

היו"ר י' כהן:

אולי תוכל לפרט את הירידה בהזמנות בתעשייה האלקטרונית?

א' אורן:

בסעיף חשמל, אלקטרוניקה ואלקטרואופטיקה, בסך הכל היקף ההזמנות לפני שנה היה 129 מיליון דולר, שזה היווה 12%, והשנה - 124 מיליון דולר, שזה 19% מאותו תקציב שדיברתי עליו.

פ' גרופר:

הירידה איננה שווה בכל המפעלים, במפעל אחד יכולה להיות ירידה של 50% בהיקף ההזמנות.

א' הר:

יש כאן טעות בנתונים, כי ההזמנות של משרד הבטחון בתעשייה הזו בהיקף של מאות מיליוני דולר. (ז' שלו: המספרים אינם מובנים).

היו"ר י' כהן:

אנחנו עוסקים בענף האלקטרוניקה. אם אחת רוצה להרחיב את היריעה, זה ניתן. שמענו על העסקות הסיבוביות וראינו שיש ירידה של 20% בהיקף ההזמנות של משרד הבטחון מהתעשייה המקומית. אולי תוכל לומר לנו מה היה היקף ההזמנות ב-1985 לעומת 1984. בנתונים שלפני אני קורא: הקיצוץ בתקציב בענף האלקטרוניקה - 80%.

א' אורן:

אתם רוצים לדבר אל אחוזים?

היו"ר י' כהן:

אנחנו רוצים לקבל נתונים גם במספרים מוחלטים וגם באחוזים.

א' אורן:

הזמנות משרד הבטחון בענף האלקטרוניקה: הזמנות רגילות בשקלים ב-1983 - 295 מיליון דולר; ב-1984 - 353 מיליון דולר; ב-1985 - 118 מיליון דולר. הזמנות במט"ח סיוע: ב-1983 - 91 מיליון דולר; ב-1984 - 26 מיליון דולר; ב-1985 - 199 מיליון דולר.

הזמנות מו"פ: ב-1983 - 34 מיליון דולר; ב-1984 - 25 מיליון דולר; ב-1985 - 15 מיליון דולר.

בסך הכל המשוקלל יש ירידה ב-17%, 332 מיליון דולר לעומת 404 מיליון.

ז' שלו:

המספרים שהובאו כאן, ואני מניח שהם נכונים, אינם מובנים בצורה הנכונה. ההזמנות הרגילות בשקלים, כלומר ההזמנות למוצרים שאנחנו מייצרים כאן בארץ, ירדו ב-67%. נכון שההזמנות במט"ח סיוע, כאשר הקבלן הראשי הוא מפעל בארצות הברית ואנחנו שואבי המים וחוטבי העצים, גדלו. במו"פ הירידה היא ב-40%.

א' אורן:

אינני מבדיל בין הזמנות בחו"ל לבין הזמנות בארץ. לגבי דידי זוהי אותה קופה. ירדנו בהזמנות ישירות והגדלנו את ההזמנות דרך חו"ל, ובסך הכל יש ירידה של 20% ב-1985. אינני יכול להבטיח שזה יהיה שיעור הירידה ב-1986. אני יכול להגיד שהמצב יהיה יותר גרוע.

ח' רמון:

מה היחה הירידה בהזמנות בענפים אחרים?

א' אורן:

אין לי כאן נתונים.

ח' רמון: בבניה?

א' אורן:

אין לי נתונים על הבניה, אינני עוסק בענף הבניה.

אם לפני 10 או 15 שנה משרד הבטחון הוא שהקים תעשיות, יחד עם משרדי ממשלה אחרים, אבל הוא היה המוביל, שונה המצב היום. מו"פ עצמי

הוא טוב וחשוב, מה גם שניחנת הבטחה לקנות כל מוצר שהוא פרי המחקר והפיתוח שהמשרד מעוניין בו. אבל כאשר התקציב הוא מצומצם ומוגבל, ואנחנו דורשים מהתעשייה להקדיש מאמצעיה נחה יותר גדול למחקר ופיתוח, מה שנקרא מו"פ במימון עצמי, ברור שיהיה ויכוח, והוא ויכוח לגיטימי, כי ברגע שהתעשייה משקיעה כספים במו"פ היא איננה חייבת להשקיע אותם בהתאם לסדר העדיפויות שלנו אם איננו מתחייבים לקנות את המוצרים. אבל זהו הפתרון במצב הקיים, בהנחה שאיש לא יגדיל את תקציב הבטחון.

ע' מאיר:

מה יותר טוב מאשר שיווק נכון, כאשר יש לך היכולת לייצר את מה שהצרכן רוצה לקנות. נניח שנמצא את הכסף הדרוש לכך, אבל הצרה היא שהמערכת איננה מאפשרת לראש מנה"ר להתחייב על ביצוע הזמנות אם הפיתוח אמנם יצליח. ההוראות אינן מאפשרות להתחייב לתקופה ארוכה. כל תעשיין לוקח על עצמו את הסיכון כאשר הוא משקיע במו"פ, אבל אם הוא מצליח עליו לדעת שתהינה הזמנות למוצרים שהוא ייצר. הבה נשנה את ההוראות בנדון.

א' אורן:

אני חייב לומר כמה מלים על התעשיות שלנו, התעשיות הבטחוניות. מי שקיבל מאתנו פחות הזמנות אלה היו דווקא התעשיות שלנו - תע"ש, רפא"ל, גם התעשייה האווירית. כל הזמן טוענים לעומתנו: אחם דואגים לעצמכם ולא לאחרים. העובדות בשטח הן שונות. לכן מפטרים עובדים בתע"ש, ברפא"ל וגם בתעשיות האלקטרוניות. (א' הר: לא בתעשייה האווירית). התעשייה האווירית עשתה מעשה טוב, היא הביאה עבודות כנראה יותר מאשר אחרים, ואני אומר זאת לזכותה.

ג' שפט:

גם העבירו חלק מהעבודות של רפא"ל, למשל, לתעשייה האווירית.

א' אורן:

היקף ההזמנות לתע"ש בשנת 1984 היה 81 מיליון דולר, וב-1985 - 40 מיליון. היקף ההזמנות לרפא"ל ב-1984 היה 44 מיליון דולר, וב-1985 - 15 מיליון.

ז' שלון:

ברפא"ל עובדים 7000 איש. איך הם מתפרנסים על הזמנות ב-15 מיליון דולר? המספרים אינם מתקבלים על הדעת.

ע' עלי:

אלה נתונים של מנה"ר, לא של תקציב הבטחון.

היו"ר י' כהן:

הוא דיבר על רכישות ועל הירידה באחוזים.

א' אורן:

כמה מלים על עלות העבודה, וזוהי אחת הבעיות שמפריעות לנו. היינו רוצים להקטין את עלות העבודה, אבל מה שקורה בשטח שקצין אלקטרוניקה בחיל הקשר עוזב את הצבא, הולך לתעשייה מקבילה ומקבל שם משכורת יותר גבוהה אלא שיפוטרו מרפא"ל יש להם מקומות עבודה, בסיליקון ווליי. היינו רוצים להרגיש שיש לנו שוחפים בנושא זה. כאשר יש קיצוצים כה כבדים בתקציב הבטחון איננו מרגישים שיש ירידה בתנאי העבודה והשכר לאותם עובדים בתעשייה

היו"ר י' כהן:

נשמע עכשיו את מנכ"ל משרד התעשייה והמסחר ואחר כך נעבור לדיון.

י' פורר:

אינני רוצה לומר משהו שממנו ניחן להבין כאילו המשבר בחעשיית האלקטרוניקה איננו אמיתי. יש משבר אמיתי. אני חושב שראש מנה"ר הצביע על הסיבות העיקריות למשבר הזה. אי אפשר לא בוועדת הכספים, לא בממשלה ולא במשרד התעשייה והמסחר, לנופף בדגל של קיצוצים בתקציב ולחשוב שזה יהיה במקום אחר. הקיצוצים בתקציב יש להם השלכה ישירה על התעשייה בכלל, ועל התעשייה האלקטרונית בפרט.

אינני רוצה לחזור על הנתונים של התפתחות התעשייה האלקטרונית. זוהי תעשייה שהתפתחה בצורה מרשימה בעשור האחרון. זוהי תעשייה שמעסיקה את כוח האדם ברמה הגבוהה, משלמת גם שכר גבוה לעובדיה. יכול להיות שזוהי אחת הבעיה של התעשייה הזו. אבל הצד השני של הבעיה הוא - האם התעשייה הזו חוכל להשיג כוח אדם במשכורות יותר נמוכות. לכך אינני לי תשובה. כי האטרקציה של הו"ל קיימת. אינני יודע עד כמה שחיקת השכר בתעשייה הזו תשפיע על הרווחיות שלה, ובכך אין ספק, אבל תשפיע גם על המצאי של כוח האדם.

אומר כמה משפטים שאינם בגדר כלכלה אלא בגדר ציונות. במדינת ישראל מדברים רבות גם על הנושא של סדרי עדיפויות. את המושג של סדר עדיפויות תמצא בכל נאום של כל נואם בכל הזדמנות. השאלה היא רק מהו סדר עדיפויות. אם מדינת ישראל חושבת שזוהי התעשייה שעליה בנוי עתידה של המדינה, אז צריך להעדיף את התעשייה הזו. אנחנו הדגשנו את נושא ההעדפה של התעשייה הזו לפני שנה ושנתיים כאשר היתה בעיה, והיא עדיין קיימת, ואני מקווה שהיא תהיה קיימת כי גודלה של התעשייה תלוי בכך, של מצאי כוח אדם מקצועי מבחינת הכשרתו. הלכנו לקראת תכנית משותפת עם התעשייה הזו לעידוד מרצים שיעזבו את התעשייה לתקופה מסוימת, ילכו לבחי הספר הגבוהים ויכשירו מהנדסים וטכנאים. הקדשנו לכך אמצעים, וגם התעשייה עשתה זאת. זוהי קרן משותפת להכשרת עובדים לתעשייה הזו. לזה אני קורא העדפה.

אני קורא העדפה גם לכך אם תבוא ממשלת ישראל מחר ותאמר: אני מעדיפה במפורש סטודנט שהולך ללמוד הנדסה, מחשבים, ביאוכימיה באוניברסיטה, על פני סטודנט שהולך ללמוד בלשנות שמיח, עם כל הכבוד.

היו"ר י' כהן:

האם שמעת על מחקר שהראה כי במהנדס או בטכנאי משקיעים 2500 דולר, ואילו באדם שלומד מדעי הרוח משקיעים 10-11 אלף דולר.

י' פורר:

מדינה שרוצה להעדיף תעשיות אלקטרוניות צריכה לומר לסטודנט שהולך ללמוד הנדסה, כימיה או כל מקצוע שהמדינה מעוניינת בו, שהוא ישלם פחות מהעלות, בעוד שסטודנט שהולך ללמוד ספרות אנגלית עתיקה ישלם את מלוא עלותו. ואם מוסד להשכלה גבוהה צריך להחליט באיזה פקולטה להשקיע כספים במבנה או בצידוד, הוא ישקיע באותה פקולטה שהיא חיונית למדינה.

יכול להיות שהמדינה צריכה להגיע למסקנה שהתעשייה הזו שהיתה, ואני מקווה שתהיה, הפנינה שבכתר, תקבל סיוע מיוחד אם זה בתחום רווחיות היצוא או בתחומים אחרים. ואנחנו מתייחסים היום לתעשייה הזו בתחום רווחיות היצוא כפי שאנחנו מתייחסים לכל תעשייה אחרת.

עובדה היא כי בנושא השקעות, התעשייה הזו מטבע הדברים קיבלה למעלה מ-50% מהכספים שהוקדשו להשקעות. (ח' רמון: כמה כסף זה?)

ד' תיכונן:

אולי זו היתה הבעיה, שהכסף בא אליהם בקלות והם התפתחו בקצב מהיר מדי?

י' פורר:

במודע העדפנו את התעשייה הזו. הקריטריונים שקבענו נחננו עדיפות לתעשייה שעושה יצוא, לתעשייה בעלת ערך מוסף גבוה. כך זכתה התעשייה הזו לעדיפות.

ח' רמון:

בשנים 1983-1984-1985 השקיעו למעלה ממיליארד דולר לשנה במשק, מזה כ-400 מיליון דולר כספי מדינה. אם מנכ"ל משרד התעשייה אומר שמחצית הכסף הושקעה בתעשייה הזו, כנראה שחצי מיליארד דולר הושקע בתעשייה זו.

י' פורר:

בסך הכל הושקעה בתעשייה הזו כ-200 מיליון דולר לשנה. כספי מדינה, ואולי הושקעו בה כ-400 מיליון דולר. לשנה.

כל מערכת קניות הגומלין שאנחנו מובילים אותה, ובאגרסיביות די רבה בשנים האחרונות, מיועדת לתעשייה הזו, מטבע הדברים. אינני בא להתנצל, להיפך - במקומות שהם בידינו אנחנו משתדלים לתת עדיפות לתעשייה הזו.

הוא הדין בנושא מו"פ. אני יכול להצהיר שבכל הנוגע לתקציב משרדנו, לא נפגע תקציב המו"פ, אלא להיפך - נשמר ערכו, ובמקום שיכולנו גם הגדלנו אותו. עיקר תקציב המו"פ מופנה לתעשייה הזו.

ח' רמון: כמה?

י' פורר:

תקציב המו"פ השנה היה כ-45 מיליון דולר, השתתפות הממשלה. תוסיף לזה את השתתפות התעשייה, היזמים וכדומה, ואתה יכול להגיע ל-150 מיליון דולר. השנה בגלל הקפאת חוק-אלסינס נוסף לכך עוד 40 מיליון דולר. חוק-אלסינס מוקפא לשנה. אין אפשרות לגייס כספים בדרך הזו.

ח' רמון:

כמה עלה חוק-אלסינס - 80 מיליון דולר?

י' פורר:

אינני חושב שהוא עלה לממשלה 80 מיליון. אני חושב שהנתון הוא 60 מיליון.

ד' שלון:

כספי המו"פ הולכים לכלל התעשייה הישראלית.

ח' רמון:

חסכים שרוב כספי המו"פ הולכים לתעשייה זו. לא במקרה קוראים לחוק - חוק-אלסינס.

י' פורר:

אני שמח לומר שהשנה, ואני מקווה שכך יהיה גם בשנה הבאה, חל גידול ביצוא הזה בשיעור של כ-8.5% ב-1985 לעומת 1984. גם בשיעורי הגידול של היצוא, התעשייה הזו היתה קצת מעבר לממוצע של כלל התעשייה.

ראינו באלסינט במשך תקופה ארוכה את אניית הדגל של התעשייה האלקטרונית בישראל, ולא דווקא בתחום הצבאי ומפני שהיא לא פעלה בתחום הצבאי. אלסינט נקלעה לקשיים. אנו עדיין מאמינים ביכולתה של אלסינט, בחידושים שבה, ביכולת שלה להתמודד בשוקים העולמיים, ולכן הושטנו סיוע מיוחד לאלסינט, שאני בטוח שלא היה מושט לכל ענף אחר, מתוך אמונה שזה ענף שיש לנו אפשרות להתחרות אחר בעולם. החברה נקלעה לקשיים בגלל סיבות שנמסרו כאן בוועדה וכן בוועדות אחרות.

ג' שפט:

מה היה סכום הסיוע שניתן לאלסינט?

י' פורר:

אינני זוכר עכשיו את הסכומים.

ד' תיכון:

הסיוע הזה לא עבר דרכנו.

י' פורר:

הוא עבר בכלים חוקיים.

ח' רמון:

אם זה עולה כסף למדינה זה חייב לעבור דרך ועדת הכספים. כמה כסף זה עלה למדינה?

היו"ר י' כהן:

נקבל על כך את הנתונים.

י' פורר:

אבקש את דוד ברודט להשלים את דברי בנושא רווחיות היצוא.

ד' ברודט:

בדבריו של נציג תעשיית האלקטרוניקה הוזכרה פגיעה ברווחיות היצוא. נכון שמאז התכנית הכלכלית היתה פגיעה ברווחיות היצוא. אני רוצה להסביר את מהותה ואת סיבותיה.

י' פורר:

אני מבקש רק לומר כמה מלים על ביטוח סיכוני סחר חוץ בעקבות דבריו של חבר הכנסת עובדיה עלי. הצענו לתעשייה, גם לתעשייה הזו וגם לתעשיות אחרות, נוסחה של ביטוח סיכוני סחר חוץ במדינות שיש בהן בעיות. הנוסחה הזו אומרת ששליש תכסה החברה לביטוח סיכוני סחר חוץ, שליש מהסיכון תקח על עצמה החברה, ושליש מהסיכון יכוסה על ידי עסקת בארט, סחר חליפין. יהיה יבוא כנגד היצוא הזה. זוהי הנוסחה שנקבעה. נעשה בה שימוש באלביט, באל-אופ, ואנחנו מציעים אותה לכל התעשייה.

ש' עמר:

מתי הוצעה הנוסחה הזו?

י' פורר:

כבר לפני חדשים רבים.

ד' ברודט:

הפגיעה העיקרית ברווחיות היצוא מאז התכנית הכלכלית, והפגיעה היא ברווחיות של התעשייה האלקטרונית ביחס לרווחיות של כלל התעשייה. הסיבה לכך נעוצה בכיטול הסבסוד שהיה בקרן השקלית שנחץ הערפה בעובדה לתעשיית האלקטרוניקה בגלל המחזוריות הגדולה שלה בהשוואה לתעשיות אחרות. זה היה חלק מהתכנית הכלכלית. יש גורם נוסף שמשתלב במהלך הזה מבחינת הזמנים,

לא מבחינת הכוונה, וזו החולשה של הדולר לעומת המטבעות האירופיים. דווקא תעשיית האלקטרוניקה היא עתירת יצוא דולרי לעומת התעשיות האחרות. לפני כן נפגעה תעשיית הטקסטיל שהייתה עתירת יצוא של מטבעות אירופיים.

היו"ר י' כהן:

ביטוח השער איננו עונה על כך?

ד' ברודט:

ביטוח השער ניתן היום לכל התעשייה בשיעור אחיד ללא אבחנה לאן מופנה היצוא שלה. תעשיית האלקטרוניקה נהנית מביטוח שער במסגרת הכללית. ביטוח השער מ-1 ביולי הוא בשיעור של 11%, וכל התעשייה מקבלת זאת.

ד' תיכון:

ואין זה משנה אם התעשייה מייצאת לאירופה או לארצות הברית?

גב' צ' דורני:

עד 1 ביולי היה פער של 5% בפרמיה של ביטוח שער לאירופה לעומת ארצות הברית. מ-1 באוגוסט הפרמיה היא אחידה לכל העולם.

ד' ברודט:

אני רוצה להתייחס לנקודה אחת שהוזכרה כאן במובלע וראוי להבהיר אותה. ענף האלקטרוניקה הוא ענף מוביל בשכר בתעשייה הישראלית. יש על כך גירסאות שונות. יש גירסה האומרת שבגלל התמרוץ הנדיב שניתן לתעשיית האלקטרוניקה בשנים האחרונות השכר נטה שם כלפי מעלה. יש גירסה אחרת האומרת שהמחסור בכוח אדם מקצועי מעולה יצר מצב שבו היו "חטיפות" הודדיות של עובדים בין מפעל למפעל, וזה גרם להעלאת השכר בענף הזה.

אין ספק שכושר התחרות של הענף הזה איננו רק פונקציה של שער החליפין והתמורות ליצוא האפקטיביות אלא גם של השכר. בתנאים אלה הפתרון צריך להתרכז לא רק בתמורות ליצוא ובשער החליפין אלא גם בהתייעלות והקטנת העלויות לשכר בענף הזה, והמדובר בפתרון להגברת כושר התחרות של הענף.

היו"ר י' כהן:

מהי הרווחיות של הענף ובכמה היא נפגעה?

גב' צ' דורני:

הם משווים עצמם לרמה הכללית של כלל היצוא. אם רווחיות היצוא ב-1985 היא במוצע כ-15%, הם טוענים שהרווחיות של הענף היא 7%-8%. זהו נתון שאיננו בדוק על ידנו.

ד' ברודט:

הטענה הזו היא מורכבת, כי בדיקות של רווחיות היצוא נעשות לגבי ממוצעים גם מבחינת יבשות וגם מבחינת ענפים. ענף האלקטרוניקה היה בבירור מעל לממוצע לפני יולי 1985. זה נבע משיטת הסבסוד שהייתה נקוטה אז דרך הערוץ של הקרן השקלית שהעדיפה את מרבית תעשיית האלקטרוניקה בגלל מהירות המחזור שלה. הביטול של הסבסוד הזה בוודאי פגע בתעשייה זו יותר מאשר בכלל התעשיות.

מהו בדיוק מצבו של הענף היום, אינני יכול לומר בוודאות. זה לא רק ענין של ביטול הקרן השקלית, כי היו גם גורמים אחרים כמו בעיית הדולר. בדיקות מיוחדות לפי אותם מדדים לא נעשו. ציינתי שמרכיב השכר היה בענף זה יותר גבוה.

היו"ר י' כהן:

נתן עכשיו את רשות הדיבור לחברי הוועדה לשאלות ולהערות.

פ' גרופר:

בזמן האחרון באים אלינו נציגים של הסקטורים הייצרניים בישראל, והתמונה חוזרת על עצמה. היום הופיעו בפנינו אנשי תעשיית האלקטרוניקה. אבל לפני זמן לא רב קיימנו דיון בוועדה המשנה לתקציב הבטחון והופיעו בפנינו נציגים של התאחדות בעלי מלאכה וסיפרו על 300 מפעלים בארץ, שמעסיקים כ-2000 פועלים יהודים, שעומדים בפני סגירה. בצפון הקטינו להם את ההזמנות ב-80%, לאחר שהם עבדו עבור רפא"ל במשך כל השנים. הם באו להתריע על המצב שנוצר בשטח, כדי שאם בעוד שנה חלילה תהיה מפולת, לא ישאלו אותם: מה קרה?

אני שומע איך חברי הוועדה שואלים וחוקרים את האורחים שלנו אם הם דייקו בדבריהם, האם זה נכון או לא נכון. מזה משנה? באים אלינו אנשים מכובדים ומתארים את המצב שאליו נקלעו. הם אינם באים כדי לבקש מאתנו להגדיל את חלקם בהכנסות או ברווח מעבר למה שיש להם היום. הם באים להתריע שהמצב כפי שנוצר יכול להביא לצמצומים ואף לסגירה של מערכות ייצור שלמות. והדברים האלה עוברים כחוט השני בדבריהם של נציגי כל הסקטורים הייצרניים במדינה.

בדיון שקיימנו עם נציגי התאחדות בעלי המלאכה שמענו ש-300 מפעלים קמו והתפתחו בשנים האחרונות הודות להזמנות שקיבלו מהתעשיות הצבאיות למיניהן. בעלי המפעלים האלה רכשו ציוד חדש, השקיעו 150-200 אלף דולר בכל מפעל. אלה הם מפעלים קטנים משפחתיים שמייצרים על טהרת העבודה העברית. החנאי לקבלת הזמנות הוא שאיך להכניס למפעלים האלה עובדים אחרים.

פניתי לשר הבטחון וביקשתי שהמשרד ימשיך להפנות הזמנות למפעלים האלה כדי שיחזיקו מעמד וימשיכו להתקיים, ולא ייעלמו מן השטח. אנשי רפא"ל אמרו לנו שזהו נכס למדינה. אם הם ייעלמו, לא נוכל לבנות מחדש את המפעלים האלה. הם השקיעו כספים והם צריכים לעמוד בהתחייבויות שלהם, והם מתקשים לעמוד בכך.

החלק הארי של הייצור של המפעלים האלה היה מיועד למערכת הבטחון. ולאור הדברים ששמענו בוועדה המשותפת של ועדת הכספים וועדת החוץ והבטחון לתקציב הבטחון, המצב הזה ילך ויחמיר. פעם העזתי לומר זאת בוועדת הכספים בדיון אחר, ומייד טענו לעומתי: מה אתה מגלה סודות בטחוניים? היום הדברים הם ידועים, הם מתפרסמים, ואיך כאן סודות. אם אנחנו אוכלים את המלאים, מפעלים אלה לא יקבלו הזמנות. אם מקצצים בבניה, ענף הבניה ייפגע. ישבנו בוועדת הכספים עם נציגי הקבלנים, ושמענו מהם אותם דברים. צה"ל לא יבנה, צה"ל בקושי יחזיק את הקיים - וצה"ל היה המזמין הגדול של עבודות מענף הבניה. עכשיו יש צמצומים, וזה אומר שבשנה הבאה לא יבנו כלל בצה"ל. אם צריך להקטין תקנים של חטיבות ושל כלי נשק ושל אמונים, לא יזמינו עבודות בניה. מערכת הבטחון כולה מדברת על כך. שר הבטחון מסר את הנתונים האלה בממשלה וביקש שהממשלה כולה תשא באחריות למצב הזה. בעוד שבועיים-שלושה שבועות הוא יאמר את הדברים האלה בוועדה המשותפת לתקציב הבטחון וידגיש שגם אנחנו נושאים באחריות.

תעשיית האלקטרוניקה היא חלק מהמערכת שלא תקבל הזמנות. לכן אינני מבין מדוע מתווכחים אחכם אם היקף ההזמנות קטן ב-60% או ב-80%. זהו הוויכוח? הבעיה היא שבתקציב 1986 לא תהינה הזמנות, ואינני יודע מה יהיה בתקציב 1987. ועל מה הוויכוח, על אחוזים?

אומרים לנו אנשי מערכת הבטחון: גם נעליים נקנה באמריקה ונניבא לארץ. אם האמריקאים נותנים לנו סיוע, מי אנו שנציג להם חנאים? לכן עושים קומבינציות עם שיטת האופסט ובדרכים אחרות, וכל מה שניתן לעשות - נעשה. אבל כאשר אי אפשר יהיה עוד לעשות קומבינציות ובצה"ל יצטרכו

נעליים - ועוד לא ראינו חייל שיכול להילחם בלי נעליים - ייבאו נעליים לצה"ל. ואז יופיעו בפנינו כל אנשי תעשיית העור והנעליים ויגידו: לנו יש כושר ייצור ואתם מייבאים נעליים מאמריקה? אבל מה ניתן לעשות? בעל המאה הוא בעל הדעה, והאמריקאים הם הנותנים את הכסף. ואנחנו מתווכחים בינינו על קומבינציות. עם מי אתם מתווכחים - עם ראש מנה"ר? הוא מוכן להזמין את כל המוצרים הדרושים למערכת הבטחון בארץ. אבל האמריקאים הם המציגים את התנאים. ואתם הייבים לדעת שאין כל סיכוי שמערכת הבטחון תגדיל את היקף ההזמנות שלה במפעלים שלכם. אל לכם לחלות תקוות במערכת הבטחון.

לענין המחקר והפיתוח - אנחנו בהחלט מן המתקדמים בעולם במו"פ בתחום הצבאי, ואינני אומר זאת בשמחה, כי המלחמות הן שאילצו אותנו לכך. אם לא היו מלחמות לא היינו מקדישים כל כך הרבה מאמצים ואמצעים למחקר ופיתוח בתחום הצבאי. אבל התחלנו לשחרר עבודות שהן פרי פיתוח של טובי המוחות שלנו ולהעביר אותן לגורמים שונים במסגרת עסקות מכר או שותפויות, דבר שבשנים קודמות מערכת הבטחון לא העיזה לעשות. אחרי כל מלחמה ממילא ניתן פומבי לכל מיני דברים שפיתחנו, ואז צריך לפתח דברים חדשים. תשובה שאנחנו נותנים לבעיה, משהיא מתפרסמת, איננה עוד תשובה, כי היא כבר ידועה לצד השני. בליית ברירה אנחנו מעבירים ידע החוצה כדי לעבוד בשיתוף פעולה על פרויקטים שהם חשובים לנו. על הנזק שנגרם לנו בשל העברת ידע איננו מדברים. כל זה היה טוב ויפה אם היינו יודעים שלא תהינה לנו מלחמות במשך שלושים השנים הבאות. אבל אם כל יום מדברים על מלחמה, זהו נזק שאינך יכול להעריכו בכסף. אותו מחקר שעלה 20-30 מיליון דולר, ערכו יכול להיות מיליארד דולר. תשובה לטיילים ערכה יכול להיות גדול לאין שיעור מהסכום שהושקע בה אם חלילה תהיה נשקפת סכנה למטוסים שלנו. אבל על כך איננו מדברים בוועדה.

על מו"פ אנחנו מחילים לוותר. ישבנו עם אנשי רפא"ל ושמענו על מה שמרחש שם, ממש שוד ושבר. ברפא"ל מפטרים את הטובים ביותר, כי שומרים על הכלל של אחרון נכנס ראשון יוצא. הם אומרים את הדברים בגלוי, הם אינם מסתירים את האמת. ועל מה אנחנו יושבים כאן ומתווכחים? אנחנו יודעים מהו היקף ההשקעות, כמה עולה המימון, זה לא אמת? ומה קרה בשנתיים האחרונות עם האינפלציה והריביות הגבוהות, זה לא אמת?

חברי הוועדה ממש הוכו בתדהמה לשמע הדברים שהשכר הממוצע בענף האלקטרוניקה הוא אלף דולר לחודש. האם אנחנו רוצים לפתח תעשייה שבה יועסקו עובדים המשתכרים 250 דולר בחודש? ומהו שכר של אלף דולר לחודש לאדם שהשקיע כל כך הרבה שנים בלימודים, הכשיר את עצמו למקצוע ורכש נסיון? אלף דולר לחודש זהו שכר הוגן לאדם כזה - ואנחנו מדברים על שכר ברוטו ולא נטו.

אני רוצה שאנחנו חברי ועדת הכספים נדע לאן אנו צועדים, ואני רואה שהמצב עוד ילך ויחמיר. הלוואי ואתבדה. אבל אני חרד מפני מה שעלול לקרות לנו במשק - ואינני מדבר רק על ענף האלקטרוניקה אלא על כל המגזרים במשק שהנציגים שלהם באים אלינו לתנות את צרותיהם.

על צה"ל לדבר בישיבת הוועדה המשותפת לתקציב הבטחון. האם היתה פעם ממשלה שהעזה להקטין מלאים, לפגוע באמונים, להקטין את מספר שעות הטיסה לטייסים ולהקטין את מספר הפגזים לאמונים? ירדנו כבר מתחת לקו האדום. אנחנו מתאבדים. והאויב שומע הכל. זוהי האמת. טייסים אינם טסים כי אין תקציב לדלק למטוסים, והטנקיסטים אינם יורים פגזים.

אינני מבין מדוע אנחנו חוקרים את נציגי הענף בכמה ירדו ההזמנות של מערכת הבטחון לתעשייה הזו. בעוד שנה נשב ונראה מה קרה. אם הם יגדילו את הייצור ולא יפסרו עובדים ויהיו להם רווחים, נאמר להם שהם לא צדקו. אבל מה נגיד להם אם יקרה ההיפך מזה?

אני רואה את המצב בדאגה רבה. יכול להיות שכדאי שהוועדה שלנו תקיים דיון מיוחד עם שר האוצר, עם שר התעשייה והמסחר ועם האנשים המופקדים על הנושאים האלה. ואינני רוצה לדבר עכשיו על החקלאות, שגם היא סקטור ייצרני במשק. נשב יחד ונראה לאן אנחנו צועדים, נקיים דיון ענייני, ולא נמשיך בוויכוחים בינינו ובחקירות שתי וערב של האנשים שמופיעים בפנינו. שאלנו שאלות, שמענו מה קורה, ועלינו לדון במצב שנוצר בעוד מועד. אנחנו צריכים לדון ולשקול מה יקרה אתם, כי כאשר זה יקרה - יהיה מאוחר מדי.

ח' רמון:

לפני שאני עובר לנושא רצוני להסביר לחבר הכנסת גרופר מדוע אנחנו חוקרים. אנחנו חוקרים כל אחד כי הוא מבקש כסף. כאשר מישהו מבקש כסף באופן ישיר או עקיף חובתך כחבר ועדת הכספים לברר אם הוא ראוי לקבל את הכסף או לא.

פ' גרופר:

הם אינם מבקשים כסף אלא עבודה, הם מבקשים הזמנות.

ח' רמון:

כאשר באו בשבוע שעבר נציגים של ענף הבניה הם הציגו שורה של תביעות, שאם נייענה להן נצטרך להוסיף לתקציב המדינה כך וכך מיליוני דולרים.

פ' גרופר:

הם ביקשו לאפשר להם להעלות את המחירים ב-5%, לא כסף.

ח' רמון:

הם עד עכשיו לא הגישו את הנייר כי הסך הכל של מה שהם מבקשים זה הרבה מאד כסף. לפני שנחתנים שקל חדש אחד למישהו, ולא חשוב אם הוא חקיף, חזק ויוקרתי, אחקור עד הסוף, כי למדינה הזו אין כסף. בתקופה שבה מטילים מסים על אלמנות ומקטינים את הקצבאות לקשישים, כי אין כסף, על כל שקל שאצטרך לחת למישהו. אנהל חקירה עד הסוף.

פ' גרופר:

אתה תחקור ולא נתן, כי כסף אין.

ח' רמון:

לפני שאני מחליט אני רוצה לדעת על מה מחליטים. לא יחכן כי בכל ישיבה נשמע כי המצב חמור וצריך לחת כסף. המצב חמור בחקלאות, ועכשיו אישרנו 30 מיליון דולר לחקלאות, ונצטרך ודאי לאשר הקצבה של יותר מאשר 30 מיליון דולר נוספים. ומצב ענף הבניה הוא חמור ורוצים שנזרים לו 100 מיליון דולר. וכן נזרים כספים של מיליוני דולר לתעשיות אחרות שמתמוטטות. אנחנו צריכים. אנחנו צריכים לשקול את המצב ולקבוע סדר עדיפויות, כי כל יום באים אלינו נציגים של ענפים וסקטורים ומבקשים שנסייע להם. ואין שאלה אחרת מאשר השאלה: כמה כסף זה עולה? כי אם כל התביעות שלכם אינן מחייבות להוסיף כספים לתקציב המדינה, באופן ישיר או עקיף, אני מסכים להיענות להן. כי מה שאתה מוסיף כאן אתה גורע שם, ואם נתן לכולם נחזור למצב שהביא אותנו למצב הנוכחי, זוהי השקפה.

הגענו למצב הזה כי נחנו לכולם בלי חשבון ובלי סדרי עדיפויות, ואם היינו ממשיכים באותה דרך לא רק שלא היה כסף להזמנות של משרד הבטחון, אלא שלא היה גם חשמל, כי לא היה כסף לקנות דלק לייצור החשמל.

ז' שלון:

לא באנו לבקש. ביקשתם מאתנו לבוא אליכם ולדווח.

היו"ר י' כהן:

הדיון הזה מחייב ביוזמתנו, כי הנושא חשוב לנו ואנחנו מבקשים להתייחס אליו.

ח' רמון:

אנחנו רוצים לברר את מהות החביעות שלכם, כמה כסף צריך להוסיף כדי להיענות להן. אם צריך להוסיף 5 מיליון דולר כדי לפתור את בעיית ענף האלקטרוניקה, אמליץ להקציב את הסכום הזה וגם אאבק על כך. אבל אם מדובר ב-200-300 מיליון דולר, אני צריך לחשוב. אתם מציגים שורה של בקשות למשרדי הממשלה, לראש הממשלה. גם אנחנו רצינו לברר את העניין כדי לדעת מה אתם רוצים, אולי אפשר להיענות לכל החביעות, וזה לא עולה כסף. לא צריך להיפגע מכך, כי זהו תפקידנו. אם היינו נענים לחביעות של כולם, והיה ממשיך המצב שהשתולל כאן עד ה-1 ביולי, לצערי לא רק לא היו לכם הזמנות אלא לא היה לכם דלק כדי להניע את גלגלי הייצור שלכם. כך אני חושב, ותראו מה קרה בחורכיה או במקסיקו..

ענף האלקטרוניקה נקלע למשבר כפול, פעם למשבר העולמי בענף, לאחר שנים טובות של שפע הגיע רגע של משבר. בסיליקון ווליי בארצות הברית יום-יום נסגרו מפעלים, שאיש לא האמין שהם יכולים להיסגר, מפעלים שהרוויחו מיליארדי דולרים, והם נסגרו. והמשבר השני נובע מהקיצוצים בתקציב הבטחון, כי אם תקציב זה לא יצמצם האינפלציה תואץ, כי זהו התקציב המרכזי ביותר שבו חייבים לצמצם. זהו המשבר הכפול שאליו נקלעו התעשיות שלכם במיוחד. אבל איננו פטורים מלשאול אתכם ולשאול כל גורם אחר: האם כאשר יש גיאומטריה בענף מסוים, האם הוא איננו מתפתח ללא הגיון? ואם מנכ"ל משרד התעשייה הביא את הדוגמה של אלסינט כספינת-הדגל, הרי זוהי דוגמה קלאסית לשגעון-גדלות, עם כל הכבוד. אני סבור שתעשיית האלקטרוניקה איננה יכולה להתחרות לאורך שנים עם ג'נרל-אלקטריק, עם סימנס ועם ענקים אחרים. גם אם נשיג אותם בפיתוח, הם ידביקו את הפיתוח שלנו כעבור שנתיים או שלוש שנים. ובשיווק אין לנו כל סיכוי לעמוד מול הענקים האלה. וזה לדעתי מה שקרה באלסינט. ואם פעם אחת אתה מחמיץ את הפיתוח, כי לא תמיד ההצלחה מובטחת, והמפעל נופל.

לכן הערכת היא שחענף הזה צריך לנצל את היחרון היחסי שיש לתעשייה במדינה קטנה, והכוונה שהוא יכנס לפלחי שוק של גדולים לא כדאי להיכנס אליהם. "וישי" היא דוגמה קלאסית לכך, לפחות בקטע שאני מכיר, של כניסה לפלח שוק שלטוח ארוך לא לסימנס ולא לג'נרל אלקטריק יש רצון להיכנס אליו. זהו העתיד של התעשייה שלנו. יש הרבה פלחי שוק כאלה.

לדעתי, הרצון להתרחב מעבר ליכולת הוא של כל המערכות, לא רק שלכם. זוהי אחת הבעיות. חברות הביטוח רוצות להיות כמו "לוידיס", וחבנק - "צ'ייס-מנהטן". והמערכת של חברות הביטוח, חלקה לפחות, רצחה להיות מראשי מערכת הבנקאות בבריטניה. זה נגמר תמיד בריסוק אברים. ואז באים אל הממשלה. הבנקים התמוטטו והם באו לממשלה. וזה עלה 7.5 מיליארד. אינני יודע איך באים מחענין הזה. חברות הביטוח צברו הפסדים, בעיקר חברת

"הסנה", לצערי, שצברה הפסדים גדולים בחו"ל בגלל עסקות חסרות אחריות, והם באו לכאן וביקשו להעלות את התעריפים.

אינני בקיא בענף שלכם בנושא הזה כפי שאני בקיא בענפים אחרים שצינתי עכשיו, שבהם אני יכול להוכיח זאת במספרים. אבל זוהי התחושה שלי, גם ממה שאני יודע על אלסינט. באלסינט שגעון הגדלות עלה לפי הערכות שונות כ-100 מיליון דולר. כך אומרים.

אני אומר שתמיד לעת משבר טוב לעשות את הכיוון, אבל במדינה שלנו יש מנהג - לא מתכווצים, לא בודקים קודם את המצב בביח פנימה, אלא קודם כל פונים לכתובת הציבורית. זה לא רק אתם, כך חונך הציבור. הקפיטליזם הישראלי, עולם העסקים הישראלי, הוא מיוחד במינו: כאשר הוא מרוויח זה עוצם ידו; כאשר הוא מפסיד זה תמיד הציבור. הממשלה אשמה והיא צריכה לפצות אותו. כך זה בכל ענף וענף.

לא באתם אלינו כאשר עשיכם רווחים גדולים. אני מציע לא להתווכח על הנתון הזה, כי בתשקיפים פורסם על רווחים של עשרות מיליונים. (ד' תיכון: זה לא היה נכון?) אני חושב שעשו זאת גם בלי התשקיפים. אבל אינני רוצה להיכנס לנתונים שהגיעו לידיעתי ונתבקשתי לא לפרסם אותם. אני מדבר על נתונים גלויים שהופיעו בתשקיפים.

י' ארידור:

אני זוכר שראש אלסינט וראש תדיראן, שאינם כאן עכשיו, באוהם ימים בהם עשו את הרווחים באו בטענות שהרווחיות איננה מספקת.

ז' שלום:

זה לא מוכר לי, אבל אינני יכול לדבר בשם מפעלים אחרים.

ח' רמון:

על אלסינט אין מקום לוויכוח כי הם פרסמו תשקיף עם נתונים כמה הם הרוויחו. שטיינברג ישב כאן בוועדה ולפניו תשקיפים של חברות, והוא זעק מכל הלב. הוא נתן נתונים כמה הרוויחו וכמה שילמו מס ואמר: זה לא מוסרי. הוא כמעט השחמש בביטוי של השחתת מידות. ברור שמגיע רגע שבו צריך לשלם מס, וזה כואב. אי אפשר לחשוב שעיוות של שלוש שנים צריך ליהפך לסטנדט.

אני מבקש להעיר בנושא השכר. אני קורא בימים האחרונים על המשבר בתדיראן. במפעל אלקטרוניקה המעסיק 130 עובדים, עובדים הראו חלושי משכורת לפיהם הם השתכרו 350-400 אלף שקל. לבן חשובה לי מאד ההתפלגות של השכר. כי אם אתם אומרים שהמוצע הוא אלף דולר לחודש, סימן שיש שכבה דקה שטררויחה 4000-5000 דולר לחודש, וזה לא בסדר. כי אם בענף האלקטרוניקה מועסקים 40 אלף איש ומהם 30 אלף מרוויחים 300 דולר לחודש, ו-10,000 מרוויחים 2500 דולר לחודש, יש לי בעיה. אינני רוצה שירוויחו 2500 דולר ואינני רוצה שירוויחו 300 דולר. לכן ההתפלגות הזו היא מאד חשובה, ואני מאד מבקש לקבל אותה. כי מהדברים שמענו מאנשי משרד התעשייה וגם משרד הבטחון משתמע, שאתם משלמים משכורות מנופחות לשכבה מסוימת בלי שום הצדקה בשעה שאתם באים ואומרים להם - תנו לנו עוד הזמנות על מנת לממן את השכר המנופח, ואני נוקט כאן לשון ציורית.

אני רוצה לסיים בהצעות. אני חושב שהענף הוא חשוב. זו יכולה להיות תעשייה לדורות. זוהי תעשייה לחפארת, והייתי רוצה שרוב העובדים במדינה בתעשייה הזו. אם זה צריך לעלות יותר כסף למדינה בהשקעות, זה מקובל. שמענו את הנתונים ואני חושב שמשקיעים הרבה כסף בענף. שמענו מהמנכ"ל של משרד התעשייה שהושקעו בענף כחצי מיליארד דולר לשנה.

ז' שלו:

זה לא החצי וגם לא הרבע מזה.

י' פורר:

בשנת 1984 השקעות בענף האלקטרוניקה בלבד שאושרו במרכז ההשקעות - 171 מיליון דולר. (ז' שלו: הלוואות שאושרו..) הוא דיבר על השקעות בתעשייה, לא על עזרה ממשלתית.

ח' רמוז:

בסך הכל הושקעו במדינת ישראל למעלה ממיליארד דולר כל שנה. ב-1985 - 1.1 מיליארד דולר. אומרים לנו שמחצית הסכום הזה הושקע בתעשייה שלכם.

ז' שלו:

הושקע על ידי התעשייה שלנו.

ח' רמוז:

לא אמרתי שהממשלה השקיעה. הממשלה סייעה בסכום של למעלה מ-200 מיליון דולר. זה סכום לא מבוטל מהתקציב המדולדל של מדינת ישראל. 50% מכל הסיוע הממשלתי לתעשייה הופנה אליכם. אינני יודע אם אפשר להרחיב זאת.

אני מציע לכך, מתוך גישה אוהדת, שאם אתם רוצים שנעזור - ואנחנו רוצים לעזור, אם אפשר - שתכינו באופן מסודר ומפורט את הבקשות שלכם, והכלכלנים שלכם יתרגמו מזה אומר מבחינת תקציב המדינה אם ייענו לבקשות האלה. ובצד השני של הטבלה תפרטו מה אתם תעשו מלבד פיטורים. הדרך הקלה ביותר היא לפטר עובדים בעפולה, כי יש ראש עיר שהוא גם חבר הכנסת וחבר ועדת הכספים והוא לא יניח לנו, ויש שם מזכיר מועצת הפועלים שיודע למי לפנות, ואז יבוא הסיוע. את התרגיל הזה אנחנו מכירים, עברנו אותו כמה פעמים. כאשר מקצצים את התקציב לעירייה, מייד זה פוגע בארוחות החמות לקשישים; כאשר מקצצים בתעשייה ישר הולכים לקטע שיעורר סערה ציבורית. את התרגילים האלה למדתי, ואם הייתי מנכ"ל תדיראן יכול להיות שהייתי הולך באותה הדרך. בצד השני של הטבלה תגידו מה התעשייה הזו, שלדעתי גדלה מעבר למידותיה של מדינת ישראל, עומדת לעשות. אני מבקש לראות את הנתונים האלה, ואז במקום שאפשר לסייע אני חושב שאנחנו צריכים להיות חוד החנית ולסייע, אבל לא בשיטה של חברת הכנסת גרופר.

ג' שפט:

יכול להיות שהיה מקום לדברים שאמרו חברי הוועדה רמוז וגרופר וגם צריך להרחיב אותם, אבל לא במסגרת הדיון שאנחנו מקיימים היום. אנחנו דנים עם נציגים של התעשייה בענף האלקטרוניקה וחובתנו לברר את הפרטים וגם להסיק מסקנות.

יש לי רושם שהקיצוצים שנעשו והמסים שהוטלו במסגרת התכנית הכלכלית פגעו דווקא במגזר הייצרני ופחות בשירותים.

אני רוצה לשאול אתכם כמה שאלות להבהרה. אתם אומרים שהשכר הממוצע לעובד בענף הוא אלף דולר לחודש. אם בענף מועסקים 40 אלף עובדים, פירוש הדבר הוצאה של 40 מיליון דולר. אם כל עובד עולה לכם פי 3 או 4 מהסכום הזה שהוא מקבל, הרי שעלות העבודה בענף מגיעה ל-150 מיליון דולר לחודש, או 1.8 מיליארד דולר לשנה. אמרתם שהיקף המכירות של הענף מגיע לסכום של 1.9 מיליארד דולר לשנה. אני מבקש לקבל על כך נתונים מוסמכים. האם אמנם עלות העבודה שווה להיקף המכירות בענף?

מה היו ההשקעות של המפעלים בענף שלכם ב-1985, אני מדבר על השקעות שלכם ולא של הממשלה, השקעות בעלים, הון עצמי וכדומה.

מעבר לחוק-אלסינט, האם יש לכם מחשבות איך לגייס הון מהציבור להשקעות בתעשייה? בשוק מסתובבים 45 מיליארד דולר של הציבור. חייבים לגייס חלק מהכספים האלה להשקעות בתעשייה.

בנושא ה"אופסט" שמעתי שיש גם קשיים ענייניים-מקצועיים. התעשיות בארצות הברית אינן שוות לכך ומנסות לנגוס בעבודות אלה כדי לייצר יותר בארצות הברית. האם אחס יכולים להרחיב בנושא הזה ולתאר את המצב כפי שהוא?

לפי התחזיות ההזמנות של משרד הבטחון יקטנו בשנה הבאה, אבל נניח שהיקף ההזמנות ישאר כמו השנה, האם אתם חושבים שניתן לקבל הזמנות מהשוק האזרחי בחו"ל מעבר להזמנות של משרד הבטחון?

י' צבן:

אני שייך לאלה הרוצים שהתעשייה האלקטרונית תפתח בארץ ותתבסס על חשבון תעשיות נחשלות ומפגרות, שהמאפיין העיקרי שלהן הוא שכר נמוך וכדומה.

עד כה חשבתי שרק לגבי החוב של קופת חולים לממשלה אי אפשר להגיע להשוואה של נתונים, אבל מסתבר שבכל נושא שמגיע לוועדה ומוצג על ידי יותר מאשר גורם אחד, אי אפשר להגיע להשוואה נתונים. כלפינו אחראי לתחום הזה משרד התעשייה והמסחר, ואני מבקש לכן שהמשרד יציג בצורה יותר מסודרת ומוסכמת את אותן נקודות השנויות במחלוקת מבחינת הנתונים.

אני מבקש לדעת כיצד נעשה השימוש ברווחים בתעשייה האלקטרונית בשנים האחרונות, כמה מזה הושקע בחידוש הציוד, בהרחבות, וכמה בנכסים פיננסיים. מה עשיתם בכספים האלה בשנים שהיו יותר טובות?

כמה מלים על הנושא של עלות העבודה ושכר העבודה. אינני רוצה להוסיף למה שאמר חבר הכנסת רמון בשאלה של התפלגות השכר, אבל אני רוצה לספר סיפור לחברי הוועדה ואשמח לשמוע את תגובתכם עליו. שמעתי מחוגי המכון לפריז העבודה והייצור את הסיפור הבא: בשעה שכיחן בקודש ד"ר סוחמי ויצא בכמה הכרזות בכלי התקשורת, שהעלות של מהנדס בתעשייה האלקטרונית בישראל היא יותר גבוהה מאשר עלות המהנדס בארצות הברית, אמנס בנטו הוא מקבל הרבה פחות אבל עלותו למפעל היא יותר גדולה, יזם המכון לפריז העבודה והייצור מחקר בנושא הזה עם התעשיות המחוחכמות. התקיימה פגישה עם כמה נציגים של התעשיות האלה, כולל עם האנשים מהאקדמיה, והוסכם על עריכת מחקר: היתה הסכמה על שיחוף פעולה במחקר הזה. וביום הראשון שהחוקרים יצאו לשטח והגיעו למפעלים שאותם היה צריך לחקור, הם חזרו כלעומת שבאו מכל המפעלים. נאמר להם שאי אפשר להראות את תלושי המשכורת של המהנדסים בגלל סיבות של צנעת הפרט. החוקרים אמרו שהם מבקשים לראות רק את הנתונים לפי דרגות, ללא שמות, אבל הם נענו בשלילה. אמרו להם שמוכנים לתת להם נתונים רק על ההתפלגויות בכל מפעל ומפעל. זה כמובן סתר את הכללים שנקבעו למחקר, והמחקר לא יצא לפועל והוא עדיין מחכה לגאולתו.

לפני כחודש וחצי ישבו כאן ראשי התאחדות התעשיינים ומסרו הודעה לפרוטוקול שהם מסכימים שהמחקר הזה ייעשה. השאלה אם אתם מסכימים לזה. שר התעשייה והמסחר אמר שהוא לא רק מסכים אלא הוא רוצה שיעשה מחקר לעומק על החמורה להון ועל החמורה לעבודה בתעשייה הישראלית.

ז' שלו:

אני בהחלט משיב על כך בחיוב. מעולם לא שמעתי על מחקר כזה.

ד' תיכונ:

אני מצטער שאחריי ולא שמעתי את הדברים של אנשי הענף. אם אחיחם בדברי לנושאים שהועלו ולא שמעתי אותם, אני מתנצל מראש.

אני עוקב אחר הענף הזה שראשיחו ביחידה קטנה ב-1970 במסרד המסחר והתעשייה. לפני גם הנתונים: ב-1974 היה היקף המכירות 230 מיליון והיצוא 80 מיליון דולר, וב-1984 היקף המכירות היה 1.8 מיליארד והיצוא 895 מיליון דולר. בשנים אלה היקף המכירות גדל ב-22% בממוצע והיצוא גדל ב-28% בממוצע לשנה, ומספר העובדים גדל ב-16% בממוצע שנתי.

אין ספק שהענף הזה עובר משבר פנימי וגם היצוני. לטענתכם אחת הסיבות למשבר נעוצה בהפסקת ההזמנות של מסרד הבטחון שהיו בהיקף של 50%-60%, ולכן הענף נקלע למצוקה, שכן ברור שכל התעשייה הזו התבססה על 50% יצוא ו-50% ייצור לשוק המקומי. את הטענה הזו קשה לקבל, כי מי שעוקב אחר מה שקורה בתקציב הממשלה יודע שצריך לצמצם את תקציב הבטחון ומדברים על כך שנים, והנה סוף כל סוף עשו זאת. מדוע אני מעלה את הטענה הזו? נדמה לי שכל מי שקצב הגידול שלו הוא 22% לשנה יודע שבאחת השנים תקציב הבטחון כנראה יקטן ואז התעורר בעיה.

הענף הזה הוא מן המתקדמים בעולם, וגאווהנו עליו. הוועדה הזו סייעה לכם במשך שנים רבות, לפעמים גם לפני משורת הדין, למשל חוק-אלטינט - ואסביר לאחר מכן למה כוונתי. אבל אתם צפיתם שיום אחד יקרה משהו לתקציב מדינת ישראל, כי פשוט לא יכולנו יותר לתקציב אותו בממדים כאלה. איך נערכתם לקראת ירידה כזו בתקציב הבטחון? לא מספיק לומר שתקציב הבטחון קטן והתעשייה היא במשבר; אתם צריכים לומר לנו איך התכוונתם לקראת הירידה הצפויה בתקציב הבטחון.

בבואי לבדוק את הנתונים שהם לפני אני רואה שהירידה במחקר ופיתוח מאז 1980 הייתה מ-11.2% ל-9% ממחזור המכירות שלכם. אחוז המהנדסים המועסק במחקר ופיתוח ירד גם הוא מ-46% ל-36.2%. כנגד זה גדלו הוצאות השיווק מ-7.4% ל-9.4%. מי שמעיין בנתונים האלה מגיע למסקנה שאם מפסיקים את המחקר והפיתוח בסופו של דבר אותם מוצרים שעליהם מתבססת התעשייה, שאורך החיים שלהם 4-5 שנים, המחזור שלהם נגמר ואין מוצרים חדשים כי אין מחקר ופיתוח. וכך אנחנו מגיעים בעקומה הזו שמונחת לפני לנקודת מפנה שאחריה באה הירידה.

א' הר:

אנחנו לא פרסמנו נתון של ירידה.

ד' תיכונ:

אלה הם נתונים שלכם, של איגוד תעשיות האלקטרוניקה.

א' הר:

אלה אינם נתונים שלנו.

ד' תיכונ:

אתן לכם את כל החומר עם הנתונים.

יש מי שטוען שעליית השכר היא אחד הגורמים למשבר. והרי המדיניות הכלכלית החדשה צריכה להשפיע לטובה בתחום הזה, כי קבעו את השער ושחקו את השכר. דווקא בתחום הזה היתה צריכה להיות התפתחות לטובה.

צ' עלו:

האם השכר נשחק ביחס לשער הדולר?

ד' תיכונ:

השכר נשחק גם ביחס לדולר. (א' הר: זה לא כך).

ד' תיכונן:

לפי כל הפרוספקטים שהוכנו על ידי התעשייה הזו הרווחים שלה היו כנראה גדולים. וזה יצר את האשליה ונתן לממשלה ולנו מקום למחשבה שאחם עושים רווחים גדולים ולא צריך לסייע לכם, כי פרצתם קדימה ללא סיוע ממשלתי נוסף. (ז' שלונ: מזה רווחים גדולים?) התשובה על ההון. כל הזמן חיינו בהרגשה שהרווחים האלה הופכים להון עצמי עד שהלכנו לשיטה חדשה של תקצוב באמצעות חוק-אלסינט, ואז התחלנו לקבל פרוספקטים שגילו רק טפח וכיסו טפחיים והתברר שהרווחים כנראה לא היו כל כך גדולים וגם ההון העצמי כנראה לא גדל. ובמצב כזה כאשר מתעוררות בעיות והיקף המכירות יורד, ממילא נקלעים למשבר גדול.

נושא נוסף שמטריד אותנו הוא התקצוב של המחקר והפיתוח. במשך שנים רבות המשרד נהג בליברליות ותקצב את המחקר והפיתוח בשיטת הקוסט-פלוס. אחם הגשתם תכנית למחקר. המשרד תקצב אותה לאחר שמחק סעיף פה או שם. אחם למדתם לחיות עם זה. והמחקר והפיתוח גדלו לממדים כאלה שנאלצנו להוציא את הסעיף הזה מהתקציב ולתקצב אותו באמצעות חוק-אלסינט. וכך קרה מה שקרה, ויש מי שאומר שהפרוספקט הראשון של אלסינט היה מזויף, וחברה א' קנתה את המניות של חברה ב', וחברה ב' קנתה את המניות של חברה א'. והיום לאחר שחוק-אלסינט יורד כנראה מהפרק אנחנו חוזרים לתקצב את הפעילות של המחקר והפיתוח על פי השיטה הישנה, שיטת הקוסט-פלוס. ציפינו שאחם תקחו על עצמכם יותר ויותר את הנטל של המחקר והפיתוח, וכנראה שטעינו בכך.

במאמרים שפורסמו לאחרונה קראתי מה שאמר יגאל נאמן: היה לנו משבר, אבל הטילו עלינו מכות קשות במחצית השנה האחרונה. אחת מהן היא שלא יהיה המשך לחוק-אלסינט - ואני רוצה לשמוע מכם מדוע אחם חושבים שצריך אם בכלל להמשיך את חוק-אלסינט, שהרי הממשלה טוענת שהפסד המס שם הוא גדול מאד, וזה היה אמנם רעיון אבל היישום שלו היה עקום. אחר כך אתם אומרים שהופסק המימון למפעלים מאושרים, ובכך אתם צודקים. ואני מגיע לסעיף השלישי שעליו מדבר יגאל נאמן, שחוק-שטיינברג איננו מכיר בפחח אמיתי, והוא כנראה אחד הגורמים העיקריים שהביאו להתדרדרותה של התעשייה הזו. מי שעוקב אחר שלושת הגורמים האלה רואה שכולם יופעלו רק ב-1986, והשפעתם היא חלקית בלבד על המחצית השניה של 1985.

ליגאל נאמן יש טענה מענינת. הוא טוען שאחם יכולים למכור ולשווק רק בארצות הברית, ואחם כאילו מוחרמים בארצות כמו אנגליה וצרפת. הוא נשאל - ואני מצטט: מהו הקושי המיוחד לייצא לעולם, אנחנו הרי כל כך קטנים כלפי השוק העולמי? והתשובה: ראשית, אנחנו רחוקים מהשוק העולמי, יש לנו בעיות פוליטיות בחצי עולם, אפילו באנגליה וצרפת לא ניתן למכור למפעלים רבים בגלל החרם הערבי. (ז' שלונ: זה נכון, גם איטליה.)

אני רוצה לעמוד על עוד שתי נקודות, שאחת מהן היא מלחמת השכר הפרועה של המפעלים. יש מי שאומר שהשכר גדל בגלל התחרות על המהנדסים. בדו"ח מבקר המדינה האחרון נאמר שטובי הפוחות בצה"ל עוברים לתעשייה בגלל ההצעות המפתות. אני רוצה לשמוע מה נעשה בתחום הזה.

נקודה שניה - מביאים כאן נתון שאומר כי בשנה האחרונה גדל הייצור בענף ב-22% בישראל לעומת גידול ממוצע של 16% בעולם. זה אומר שאנחנו גדלים תמיד בקצב יותר גדול מאשר בעולם.

ולסיום, אתם מכירים בוודאי את אותו גראף מענין שמלמד כיצד מוצרים של תעשיות אלקטרוניות מתרבים, ומאחר שאורך החיים שלהם הוא חמש שנים, הרי שהם מתכווצים ואז באה הנפילה הגדולה, אלא אם כן זה מלווה בייצור של מוצרים חדשים על ידי אותם יצרנים, מוצרים

שקועים בשיווק המוצרים הישנים ולא שמתם לב שאתם נדחקים החוצה, ואז באה הנפילה החלקית, כי לא יכולתם להציע מוצרים חדשניים אחרים.

ז' שלו:

מיהו בעל המאמר הזה?

ד' תיכון:

אני רוצה לשמוע אם אתם מסכימים לתיאוריה הזו שאומרת כי נדחקתם החוצה כי לא הצטיידתם במוצרים נאותים או שנכשלתם בכמה נושאים בתחום המחקר והפיתוח, וזה מה שמסביר את המצב שאליו התדרדרתם.

מכל מקום רווחיות של 15% צריך לעמוד עליה. אני מציע למשרד התעשייה והמסחר פעם אחת ליישם את השיטה האומרת שכל מי שייצא מעבר ליצוא שלו בשנת בסיס מסוימת, יזכה לפיצוי מיוחד, וזאת כדי לתת לכם תמריץ כדי שתתגברו בכוחות עצמכם על המצב. על כך אני רוצה לשמוע דיווח.

י' ארצי:

אין לי היסטוריה בדיון הזה ולכן אשלב הערות מן העם שעוקב באהדה רבה ואפילו בהערצה אחר התעשייה הזו בכמה שאלות שאינן ברורעת לי.

אני חושב שהתפתחות התעשייה האלקטרונית שלנו היא במידה רבה תוצאה של מלחמות ישראל, ויש הרבה ענפים שהם מתפתחים בעקבות מלחמות. והשאלה הגדולה היא: מהו עתידה של התעשייה הזו כאשר עדיין לא הגענו לעידן השלום, אבל הגענו לעידן של קיצוץ דרסטי בתקציב הבטחון, ועוד היד נטויה. הפורום הזה הוא שנוחן ידו לקיצוצים בתקציב הבטחון, והשאלה היא באיזו מידה יכולה התעשייה הזו לעבור את המרחק בין תעשייה שהיא סמוכה על שולחנו של תקציב הבטחון לבין תעשייה שיכולה לחיות בעיקר על השוק האזרחי בארץ, שהוא מצומצם מאד, אבל בראש וראשונה על שוקי היצוא.

אני שופט את התעשייה הזו לפי שני קריטריונים - הקריטריון של היצוא והקריטריון של התעסוקה. ואני רוצה לשמוע בדברי התשובה מהם הצעדים הנעשים כדי לעבור את השלב הקריטי הזה כדי שבתקופת הביניים התעשייה הזו לא תהיה חלויה אך ורק בהזמנות ממערכת הבטחון.

שאלה שניה היא: מה גורל המפוטרים מהתעשייה הזו? לפי המספרים שפורסמו, באלסינט פוטרו כ-700 איש. מה קרה לאותם 700 איש, האם הם נקלטו בתעשיות האחרות בענף? ומה עלול לקרות לאותם המפוטרים שבדרך?

אני רוצה להעלות מחשבות בכמה נושאים שאולי אנחנו צריכים לטפל בהם כדי לסייע לתעשייה באותה מגמה של מעבר לייצור לשוק המקומי האזרחי וליצוא. השאלה הראשונה קשורה למדיניות המיסוי. עד כמה שידוע לי, חוק-רוגל, חוק המעודד השקעות בתעשייה, הולך ומסתיים או שכבר נסתיים. כאשר מדברים על רפורמת מסוימות בתחום הפיסקלי, אתם צריכים להגיד מה אתם דורשים בתחום הזה. יתכן שיש מקום להאריך את תוקפו של החוק הזה כהוראת שעה, אם זה יכול להיות רלוונטי לתקופת המעבר.

לכך מתקשרים הדיונים על שכר ברוטו ונטו. אתם ודאי שאינכם מצדדים בהגדלת הוצאות הייצור. אני רוצה לשמוע מכם תשובה מוסמכת האם אתם מצדדים במדיניות, שהיא לאו דווקא המדיניות של ההסתדרות, להגדיל את השכר בנטו ולא בברוטו.

אני רוצה לדבר גם על מערכת השיווק של המפעלים, שזה נוגע למפעלים קטנים יותר מאשר למפעלים גדולים. אני יודע שאחת הבעיות של אלסינט,

שהחברה בנתה לעצמה מערכות שיווק שהיא חייבת עכשיו לצמצם אותן במסגרת הצמצומים. השאלה האם קיימת אפשרות לבנות מערכת שיווק גדולה ומרכזית, שמשרתת את כל המפעלים. מרבים לדבר על מו"פ, והשאלה אם מערכת השיווק איננה כל כך חשובה לפחות לטווח הקצר כמו המו"פ.

שאלה נוספת קשורה לשיתוף הפעולה ביניכם לבין האקדמיה. יש רושם שהאקדמיה מתרכזת יותר מדי בנושאים של מחקר תיאורטי ואיננה תורמת במידה מספקת ליישום המחקר ולקידום התעשייה. האם יש איזו מסגרת של שיתוף פעולה שרותמת את האקדמיה למשימות הפיתוח ובכך תורמת לחסכון בהוצאות למו"פ, שגם בהן המדינה הגיעה כנראה לקצה גבול יכולתה, וגם אתם כנראה אינכם יכולים להקדיש יותר אמצעים למו"פ מעבר למה שהוספתם כבר לתחום הזה.

שאלתי מה תורמת החכנית של מה שנקרא "מלחמת הכוכבים" לתעשייה הזו. שמעתי בצורה די מקרית שכאילו נחתמו הסכמים על 86 פרויקטים שקשורים לאותה מסגרת חדשה של האמריקאים.

ג' שפס:

עם מי נחתמו ההסכמים האלה?

י' ארצי:

עם מפעלים פרטיים במדינת ישראל.

ז' שלו:

לא נחתם אפילו הסכם אחד. עסקתי בכך עם הסמכות העליונה בנושא. אני מודיע לך שלא נחתם אפילו הסכם אחד.

י' ארצי:

אני מבקש לקבל על כך חשובה רשמית. (ז' שלו: לא מאתנו..)

ע' מאיר:

אבל אנחנו כן יכולים להתייחס לגישה של מדינת ישראל שלדעתי היא מוטעית בהקשר הזה.

י' ארצי:

אני מציע שתייחסו לנושא הזה. זהו נושא פוליטי, שאני רואה את היחרון הכלכלי שבו, אף כי מבחינת התפישה שלי הייתי רוצה לצאת נגדו. גנזתי אפילו שאילתות בענין זה.

נושא שני שהוא יותר לטווח ארוך, שלא נעשה בו שום דבר, זהו הנושא של "אאורקה", ארגון ארופאי לפיתוח מדעי. מחוץ החרשמות מביקור בחו"ל ושיחה עם הגורמים הקשורים לנושא נראה לי שאפשר לשבור את המונופול האירופאי. זוהי בעיה פוליטית ממדרגה ראשונה. כפי שישראל הוכרה כאירופה לצורך השוק המשותף, נדמה לי שאפשר אם כי לא מהיום למחר לפתוח את הדלת של "אאורקה" בפני הייצור הישראלי.

לא הבנתי את מה שאמר מר שלו שאנחנו פועלים כקבלני משנה של חברות אמריקאיות כחוטבי עצים ושואבי מים. אני מבקש לשמוע יותר הבהרות מה אנחנו מרוויחים ומה אנחנו מפסידים כתוצאה מן הקומבינציה הזו.

היו"ר י' כהן:

הנושא הועלה ביוזמתנו ואנחנו ביקשנו להרחיב את היריעה, כי כולנו מייחסים חשיבות רבה לנושא מבחינת המשק הלאומי מעבר להשלכות שלו על התעסוקה, פיזור האוכלוסיה, מצב התעשייה והרווחיות שלה.

היו"ר י' כהן

חלק גדול מהנושאים שהעליתם מגיעים אלינו להכרעות ולא רק לדיונים ולחילופי דברים. לא נסכם היום את הדיון אלא נמשיך אותו בישיבה אחרת. אני מבקש להעלות מספר נושאים שאני מבקש מכם לשקול אותם ולהשיב עליהם באותה ישיבה.

אנחנו מבקשים לקבל נתונים על התפלגות השכר.

כן אנחנו מבקשים נתונים על תקציב המו"פ, כמה הושקע על ידכם וכמה על ידי הממשלה וכמה לדעתכם צריך להקציב למו"פ בתקציב השנה הבאה. אנחנו מבקשים לשמוע נתונים על רווחיות היצוא ועל ערך הדולר ליצוא. יכול להיות שנגיע למסקנה שיש להבטיח רווחיות של 11% לכלל החעשיה, ועל 15% לחעשיה האלקטרונית.

שמענו מנציג משרד הבטחון שהירידה הכוללת בהזמנות של מערכת הבטחון היא בהיקף של 35% ולא 80% כפי שאתם אמרתם. האם אתם רוצים עדיין להבהיר את הנתון שהצגתם על רקע הדברים ששמענו?

האם אתם יכולים לעשות עבודת הכנה עם נתונים שיראו מה היה הסכום הכולל של ההשקעות בתעשייה, כמה נתנה המדינה וכמה השקעתם אתם?

חוק אלסינט - אנחנו צריכים לקיים דיון מיוחד על החוק. יכול להיות שנאריך אותו ויכול להיות שלא. האם לדעתכם החוק הוא טוב או רע, האם צריך לשנותו, כמה הוא עלה למדינה?

ז' שלו:

אנחנו מדברים על חוק המו"פ, לא על חברת אלסינט שבה איננו דנים.

היו"ר י' כהן:

הביאו בפנינו נתונים על הסכומים המוקצבים להכשרת מהנדסים, הנדסאים או טכנאים לעומת סכומים שמוקדשים לסטודנטים בפקולטות למדעי הרוח והחברה. אולי תנסו לבחון את הנתונים האלה ולהגיב עליהם? חשוב שנתן את הדעת על כך בבואנו להתמודד עם הוועדה לתכנון ותקצוב של המוסדות להשכלה גבוהה.

נקיים ישיבה נוספת מיוחדת יחד אתכם, שבה נשמע את התשובות שלכם לשאלות השונות שהועלו בדיון וגם נגיע לסיכום. אני בטוח שישיבה זו תרמה לחברי הוועדה וגם לכם היא נתנה אפשרות להביא בפנינו נושא שנוגע לכלל המשק הישראלי.

ז' שלו:

חודה רבה שהזמנתם אותנו.

היו"ר י' כהן:

אני מודה לכם ונועל את הישיבה.

(הישיבה ננעלה בשעה 13.15)